

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

100 let od vydání prvního knihovního zákona v Československu

10

2019

ročník 71

GRANTY

Dotace MK pro knihovny

Doporučení k projektům Knihovna 21. století

Možnosti financování investičních akcí knihoven z Evropských fondů

- Střípky z konference IFLA v Aténách
- O spolupráci Sdružení místních samospráv ČR s knihovnami
- QR kódy a jejich využití v knihovnách
- Čtenářský klub Knihomilové UO
- Iniciativa Za knihovny!

PRVNÍ KNIHOVNÍ ZÁKON – 100 LET

Zlínský kraj

- čtenářský spolek a knihovna ve Zlíně
- Baťova knihovna ve Zlíně
- veřejné obecní knihovny na Valašsku
- Masarykova veřejná knihovna Vsetín
- první knihovní zákon a Uherské Hradiště
- z kroniky o veřejné knihovně v Bystřici pod Hostýnem

Střípky z konference IFLA v Aténách s. 351
Interiér Stavros Niarchos Foundation Cultural Centre v Aténách, jehož součástí jsou mj. i nové prostory Řecké národní knihovny →

Nový depozitář v dohledu s. 361
 ↑ **Vizualizace budovy centrálního depozitáře SVK v Kladně**
 Obr.: archiv SVK v Kladně

České účastnice konference IFLA R. Salátová a L. Prucková v posterové sekci, kde byla prezentována Noc s Andersenem ↓
 Foto: archiv R. Salátové

Knihy jedou na „lčeni“ do Německa s. 354
 ← **Nakládání knih před jejich odvozem do Německa na odkyselování**
 Foto: Eva Hodíková

Knihovnici a ex libris s. 362
 ← **Ex libris B. B. Buchlovana od Josefa Barucha**

Prochodit boty mezi čtenáři s. 374–376
 V podkroví Městské knihovny ↑
 v Rožnově pod Radhoštěm

Z dění v původním dětském oddělení Městské knihovny Valašské Meziříčí →
 Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

Téma – Grants

- 343 **Dotace Ministerstva kultury pro knihovny** | Vít Richter
- 345 **Doporučení k projektům Knihovna 21. století** | Ladislav Zoubek
- 346 **Možnosti financování investičních akcí knihoven z Evropských strukturálních a investičních fondů** | spolupracovník redakce
- 348 **Využití nových technologií QR kódy a jejich využití v knihovnách** | Ondřej Douša
- 351 **Ze zahraničí Střípky z konference IFLA v Aténách** | Lenka Prucková

Události

- 353 **Ozvěme se! Za knihovny!** | Kateřina Nekolová
- 354 **Knihy jedou na „lčeni“ do Německa** | Petra Vávrová
- 355 **Konference Architektura a výstavba knihoven** | Vladana Pillerová
- 358 **Jak nastartovat obecní knihovnu?** | Marie Šedá
- 361 **Nový depozitář v dohledu** | –JaC–
- 360 **Čtenářské kluby Proč vůbec čtenářský klub?** | Petra Růžičková
- 362 **Knihovnici a ex libris Knihovnici a ex libris (6. část) – Zlínský kraj** | Květa Cempírková

První knihovní zákon – 100 let

- 363 **Čtenářský spolek a knihovna ve Zlíně** | Jana Tomancová
- 364 **Batova knihovna ve Zlíně** | Renáta Salátová
- 368 **První knihovní zákon a Uherské Hradiště** | Radovan Jančář
- 369 **Veřejné obecní knihovny na Valašsku** | Jana Vaculíková
- 371 **Masarykova veřejná knihovna „na Vsetíně“ (1918–1940)** | Jana Vaculíková
- 373 **Kronika o veřejné knihovně v Bystřici pod Hostýnem** | Jana Rolincová

Knihovnický cestopis aneb Walkerovi na cestách po knihovnách (9. část)

- 374 **Prochodit boty mezi čtenáři** | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
- 377 **Ze světa** | Roman Giebisch

Z Knihovny knihovnické literatury

- 378 **Zahraníční knižní novinky pro praxi veřejných knihoven** | Eva Bartůňková
- 380 **Literární výročí Listopad** | Milan Valden

1

2

Popisky k titulní straně obálky:

1 Čítárna Městské knihovny ve Zlíně na zlínské radnici (1926)
 Foto: MZA Brno – SOKA Zlín

2 Masarykova veřejná knihovna a čítárna ve Vsetíně sídlila v letech 1921–1932 v budově Nové radnice
 Foto: MZA Brno – SOKA Vsetín

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Grants**
- 343 Culture Ministry grants for libraries | Vít Richter
- 345 Recommendations for 21st Century Library projects | Ladislav Zoubek
- 346 Opportunities for library investment project funding from European structural and investment funds | editorial office co-worker
- Using new technologies**
- 348 QR codes and their usage in libraries | Ondřej Douša
- From abroad**
- 351 Snippets from the IFLA conference in Athens | Lenka Prucková
- 353, 354, 355, 358, 361 Events
- Reading clubs**
- 360 Why reading clubs? | Petra Růžičková
- Librarians and ex libris**
- 362 Librarians and ex libris (Part 6) – Zlín region | Květa Cempírková
- First Libraries Act – Centenary**
- 363 The reading club and library in Zlín | Jana Tomancová
- 364 The Bata Library in Zlín | Renáta Salátová
- 368 First Libraries Act and Uherské Hradiště | Radovan Jančář
- 369 Public municipal libraries in Moravian Wallachia | Jana Vaculíková
- 371 Masaryk's public library in Vsetín (1918–1940) | Jana Vaculíková
- 373 From the chronicle on the public library in Bystřice pod Hostýnem | Jana Rolincová
- Libraries travelogue: Walkers' travels around libraries (Part 9)**
- 374 Wearing out shoes among readers | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 377 From the World | Roman Giebisch
- From the Library of literature on librarianship**
- 378 Latest on books from abroad concerning practice in public libraries | Eva Bartůňková
- 380 Literary anniversaries November | Milan Valden

INHALT

- Thema – Zuschüsse**
- 343 Dotation für Bibliotheken von dem Kulturministerium | Vít Richter
- 345 Empfehlung für Projekte Bibliothek im 21. Jahrhundert | Ladislav Zoubek
- 346 Möglichkeiten für Finanzierung der Investitionsaktionen in Bibliotheken der Europäischen Struktur- und Investitionsfonds | Redaktionsmitarbeiter
- Benutzung der neuen Technologien**
- 348 QR Codes und ihre Benutzung in den Bibliotheken | Ondřej Douša
- Aus dem Ausland**
- 351 Fragmente aus IFLA Konferenz in Athen | Lenka Prucková
- 353, 354, 355, 358, 361 Ereignisse
- Leserklubs**
- 360 Warum überhaupt ein Leserklub? | Petra Růžičková
- 362 Bibliothekare und Exlibris Bibliothekare und Exlibris (6. Teil) Die Zliner Region | Květa Cempírková
- Das erste Buchgesetz – 100 Jahre**
- 363 Leserklub und Bibliothek in Zlín | Jana Tomancová
- 364 Bata Bibliothek in Zlín | Renáta Salátová
- 368 Das erste Buchgesetz und Uherské Hradiště | Radovan Jančář
- 369 Öffentliche Bibliotheken in Walachei | Jana Vaculíková
- 371 Die Masaryk's öffentliche Bibliothek in Vsetín (1918–1940) | Jana Vaculíková
- 373 Aus der Chronik der öffentlichen Bibliothek in Bystřice pod Hostýnem | Jana Rolincová
- Ein bibliothekarischer Reisebericht oder Walkers auf Reisen um Bibliotheken (9. Teil)**
- 374 Schuhe unter den Leuten abtreten | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
- 377 Aus der Welt | Roman Giebisch
- Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur**
- 378 Ausländische Neuerscheinungen für Praxis in den öffentlichen Bibliotheken | Eva Bartůňková
- 380 Literarische Jahrestage November | Milan Valden

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, kdybyste měli odhadnout, který článek elektronické verze našeho časopisu je s velkou převahou nejčtenější, domnívám se, že by se většina z vás „trefila“. Vzhledem k enormnímu zájmu odborné veřejnosti jsme na webu *Čtenáře* umožnili volný přístup k rozhovoru s Vitem Richterem, který byl uveřejněn v červnovém čísle. Rozhovor vznikl před všemi turbulentními událostmi, které pak následovaly v poměrně rychlém sledu. Doufejme, že znovuzvolení dr. Richtera do čela Ústřední knihovnické rady ČR je předzvěstí dalších rozumných, koncepčních a prozíravých kroků kompetentních osob a institucí. Pro nás v redakci byla vaše reakce natolik inspirující, že jsme se rozhodli vytvořit nové pravidlo a počínaje říjnem vždy nechat jeden vybraný článek čísla na webu volně přístupný.

Česká knihovnická obec si vůbec poslední dobou nemůže na nedostatek událostí stěžovat. Centrem letošního ročníku *Knihoven současnosti* byla opět krásná, starobylá i progresivní Olomouc. Připravované *Memořandum o vzájemné spolupráci Asociace knihoven vysokých škol ČR, Asociace knihoven muzeí a galerií ČR, SKIP a SDRUK* bylo podepsáno právě tam. Na konferenci první den vystoupila i ředitelka brémské městské knihovny, předsedkyně německé knihovnické asociace a budoucí prezidentka IFLA paní Barbara Lison. Zároveň otázka případné nové budovy Národní knihovny ČR je v mlhách a souvisí i s událostmi výše popsanými, Národní technická knihovna počátkem září v důstojném stylu oslavila desáté výročí své existence – gratulujeme! Rozhovory s Barbarou Lison i ředitelem NTK Martinem Svobodou budou uveřejněny v příštích číslech *Čtenáře*.

A co najdete v čísle říjnovém? Podzimní měsíce bývají mimo jiné také obdobím vyhlašování dotačních programů. Jaké jsou dotační možnosti a „jak na granty“ je náplň rubriky *Téma*. Z ostatních článků bych ráda upozornila na informaci ze srpnové konference IFLA a na celý historický blok – tentokrát věnovaný Zlínskému kraji a Valašsku. Ten se nemůže (a ani nechce) vyhnout osobnosti Tomáše Bati, jeho vztahu ke knihám a vzdělání, a tedy i vzniku závodní knihovny. Věřím, že i další články si najdete své čtenáře.

Tento editorial vzniká v období čtených knihovnických akcí probíhajících v rámci Týdne knihoven, a tak se těšíme na vaše inspirující příspěvky o nápaditých akcích, o které byste se chtěli podělit.

Nejen pro všechny další akce, ale i pro „běžnou knihovničnu“ přejeme hodně sil, invence a výdrže.

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 10. 10. 2019.

Číslo vyšlo 17. 10. 2019.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Dotace Ministerstva kultury pro knihovny

Pojmem dotace se v ekonomii rozumí peněžitý dar nebo daru podobná peněžitá úhrada ze strany státu (zpravidla vlády nebo zákonodárského sboru) nebo územněsprávního celku (v Česku kraj, obec nebo městská část) nějakému subjektu v zájmu snížení ceny určitého statku, jehož poskytování je ve „veřejném zájmu“. Často bývá získání dotace vázáno na jistou míru vlastní spoluúčasti příjemce (například dotace tvoří určitý procentní podíl z částky vynaložené příjemcem dotace).

Možnost poskytování dotací knihovnám ze státního rozpočtu je formulována v knihovním zákonu č. 257/2001 Sb., a to v § 15, kde jsou přímo vyjmenovány oblasti, na které mohou knihovny získat dotaci:

- projekty vědy a výzkumu,
- zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb,
- podpora propojení knihoven v síti,
- zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,
- doplnění knihovního fondu,
- ochrana knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí,
- zpřístupnění knihovnických fondů pro občany se zdravotním postižením,
- projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,
- zajištění výkonu regionálních funkcí,
- zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků knihoven,
- výstavba nebo rekonstrukce objektu knihovny,
- vybavení objektu knihovny zabezpečovacími a protipožárními systémy.

Pro činnost knihoven mají největší význam dotační tituly Ministerstva kultury (MK), kde se ročně rozdělují přibližně 70 mil. korun a příjemci dotací jsou řádově stovky knihoven. Pro ilustraci můžeme uvést čerpání finančních prostředků v roce 2018.

Dotační program	Počet projektů	Kč (v tisících)
Knihovna 21. století	131	3 325
Česká knihovna	664	5 809
Cizojazyčná literatura	54	2 000
VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Konceptce rozvoje knihoven	11	4 559
VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven	19	676
VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven	269	21 278
VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven ČR RETROKON	32	3 416
VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica	19	8 249
VISK 7 – Národní program ochrany a digitalizace dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru (Kramerius)	18	4 044
VISK 8 – Elektronické informační zdroje a zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Jednotné informační brány	9	13 122
VISK 9 – CASLIN – Souborný katalog ČR, Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit	44	2 745
CELKEM		69 223

Pokud jde o podporu činnosti knihoven ze státního rozpočtu, můžeme dále uvést úhradu licenčních poplatků za půjčování knih a časopisů, která je stanovena autorským zákonem č. 121/2000 Sb. ve výši 0,50 Kč za jednu absenční výpůjčku. Licenční poplatky hradí za všechny knihovny na základě statistických údajů Národní knihovna (NK). Částka na úhradu této licence činila za rok 2018 celkem Kč 20,4 mil. korun včetně DPH. Licenční poplatek za půjčování v posledním desetiletí klesá, což odpovídá postupnému poklesu výpůjček. Dalším licenčním poplatkem hrazeným ze státního rozpočtu (také prostřednictvím NK) je částka ve výši 6,05 mil. korun včetně DPH za rok. Díky tomu mohou všechny knihovny evidované podle knihovního zákona půjčovat zvukové nosiče, tj. zpravidla CD či DVD se záznamem hudby nebo mluveného slova. Posledním licenčním poplatkem je úhrada licence za veřejná čtení v knihovnách, která ročně činí 90 750 korun včetně DPH.

V poslední době vrcholí vyjednávání s MK o úhradě licence za zpřístupnění digitalizovaných dokumentů prostřednictvím knihoven. Roční částka za úhradu licence se v příštích letech bude pohybovat v rozmezí přibližně 20–30 mil. korun. Úhrady licenčních poplatků za užití autorských děl v knihovnách ze státního rozpočtu umožňují, aby základní služby knihoven mohly být obyvatelům poskytovány bezplatně.

V průběhu roku 2018 se ve všech krajích diskutovalo u kulatých stolů *Knihovna – věc veřejná* o budoucnosti veřejných knihoven. Jedním z často probíraných témat byly i možnosti získání podpory pro jejich rozvoj a transformaci služeb. Diskutovalo se o financování dotačních programů, o jejich zaměření a také o možnostech knihoven dotace využívat. Obecně se konstatovalo, že dotace na knihovny nejsou příliš vysoké, ale od některých starostů naopak občas zaznívalo, že dotace považují do určité míry za nutné zlo. Jak to s dotacemi na činnost knihoven vypadá, nám může odpovědět analýza statických dat za rok 2018.

Zdroje financování knihoven provozovaných obcemi v roce 2018:		
	v mil. Kč	%
Obec	1 596	84,0
Vlastní příjmy	118	6,0
Dotace – stát	48	2,5
Dotace – kraj	130	6,8
Dotace – ostatní	19	1,0
CELKEM	1 910	100,0

Celkové výdaje na činnost knihoven provozovaných nebo zřizovaných obcemi, tj. bez krajských knihoven a NK, činily necelé dvě miliardy korun (1,91). Plných 84 % z této částky věnovaly na provoz svých knihoven obce. Přibližně 6 % svých příjmů získávají knihovny z vlastní činnosti,

např. z výběru registračních a sankčních poplatků, z prodeje kopírovacích služeb, pronájmů apod. Na dotace potom zbývá pouhých 10 % celkových výdajů (196 mil.). Největší podíl (7 %) připadá na podporu krajů v rámci regionálních funkcí (130 mil.), ze státního rozpočtu přichází do rozpočtu knihoven 2,5 % (48 mil.) a zbývající 1 % jsou jiné dotační zdroje, například ze zahraničí, EU nebo dary a granty od soukromých subjektů.

Z výše uvedeného přehledu témat vymezených zákonem vyplývá, že většina oblastí, kde knihovní zákon předpokládá možnost poskytování dotací, je v menší či větší míře pokryta existujícími dotačními tituly. Největší mezerou současné dotační politiky je skutečnost, že knihovny nemají možnost získat podporu na výstavbu, rekonstrukci a vybavení knihoven. Výjimkou jsou některé kraje (například Jihomoravský a Olomoucký), které v posledních letech otevřely dotační programy na podporu vybavení a drobných rekonstrukcí pro knihovny v malých obcích. V současném programovém období evropských strukturálních fondů byly možnosti získat podporu pro výstavbu knihoven velmi malé, protože došlo k omezení pouze na okruh krajských knihoven. Zdá se, že v příštím programovém období by se pro knihovny mohly otevřít širší možnosti. V současné době MK pracuje na aktualizaci *Koncepce rozvoje knihoven ČR* na období až do roku 2030. Je velmi důležité, aby se vedle dalších aktuálních témat do Koncepce dostala i oblast podpory výstavby a rekonstrukce knihoven.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

Doporučení k projektům Knihovna 21. století

Knihovna 21. století je program Ministerstva kultury (MK), jehož účelem je poskytnutí dotací na rozmanitou podporu čtenářství nejrozličnějším uživatelským skupinám.

Každý rok se na konci zimy na ministerstvu schází hodnotící skupina odborníků, která posuzuje zaslané projekty a doporučuje přiznání výše dotace. V komisi jsem působil v posledních třech letech, a mohu tedy prezentovat osobní doporučení a upozornění na mnohé chyby, kterých se knihovny a jejich zřizovatelé dopouštějí při podávání projektů.

Nejdůležitější je držet se zadání, které je uvedeno ve vypsání tematických okruzích. Mnohdy se stává, že projekt je zcela mimo, nebo je až příliš násilně „naroubován“ z jiné oblasti na podporovaný záměr. Tento projekt pak nemá žádnou šanci na získání dotace.

Pro odpovědné rozhodování je velmi důležité přehledně a poctivě rozepsat rozpočet. Příliš obecný je nedůvěryhodný, stejně působí některé položky, které jsou evidentně nadsazené. Komise pak za takovýmto rozpočtem tuší nějaké nekalosti a zpravidla ho přechází bez přiznání dotace. Poměrně častou chybou je rovněž přehnaná (finanční) spoluúčasť při spolupráci s dobrovolníky.

Projekt i při dodržení podporovaného záměru však musí být přehledně a jasně popsán, velmi důležitý je jeho kreativní přínos. Například nestačí jen požádat o finanční prostředky na nákup knih nebo soubor přednášek a besed bez nějakého dalšího přínosu. Komise zde opravdu hodnotí širší dosah projektu (dopad na různé skupiny čtenářů, přínos něčeho neotřelého, nového, spolupráci s jinými subjekty a zviditelnění činnosti knihovny v dané lokalitě). Zde se ovšem hodnotí ono zviditelnění především v oblasti propagace čtenářství. Komise totiž často dostává projekty s výčtem atraktivních akcí, mnohdy na veřejném prostranství, které ovšem s knihou a čtenářstvím mají pramálo společného, snad jen to, že je pořadatelem knihovna...

V posledních letech bylo poměrně častou chybou nerozlišování mezi audioknihami (ty jsou chápány jako komerčně vydávané zvukové nahrávky, které lze půjčovat běžně registrovaným čtenářům) a tzv. zvukovými knihami, určenými výhradně k půjčování zrakově nebo zdravotně postiženým.

V některých případech se stává, že projekt nemůže uspět pro základní formální nedostatky: někdy chybí úplné údaje v předepsaných kolonkách, někdy podpisy, výjimečně se stává, že projekt podá knihovna, která není evidovaná na MK. Nepříliš častou chybou je chybný výpočet při spolupodílu na projektu. V tomto případě (projekt *Knihovna 21. století*) může být dotace poskytnuta jen do výše 50 % na celý projekt. V hodnocení projektu si může také knihovna ublížit chybným nebo pozdě zaslaným vyúčtováním předchozího projektu. Samozřejmostí je také dodržení termínu odeslání předepsanými formami, včetně zaslání na emailovou adresu uvedenou v zadání projektu.

Naopak kladem jsou fakultativní přílohy, např. doporučení ze školy, s kterou knihovna spolupracuje, příp. od dalších organizací, spolků i osobností z dané lokality.

Největším kladem je však jasně a přehledně napsaný projekt se srozumitelným rozpočtem, který obsahuje všechny požadované náležitosti, je velmi kreativní a především jednoznačně popisuje a nastiňuje realizaci projektu a jeho cíle při propagaci četby a čtenářství.

LADISLAV ZOUBEK | reditel@dcknihovna.cz

Možnosti financování investičních akcí knihoven z Evropských strukturálních a investičních fondů

V současné době se hojně diskutuje o možnostech českých knihoven čerpat na rozvoj investiční prostředky z evropských fondů. Národní dotace ze zdrojů Ministerstva kultury (MK) často nedosahují takové výše a nemají takovou formu, aby pokryly rozsáhlejší investiční akce. Kupodivu, možnosti tu v současném evropském programovém období (2014–2020) byly a zřejmě budou i v následujícím období (2021–2027). Problémem může být nedostatečná informovanost vedoucích pracovníků knihoven a rovněž nízká ochota do nějakého projektu jít, což s sebou samozřejmě vždy nese riziko případného nezdaru. Chceme vás proto informovat o současných možnostech, ale i úskalích čerpání takových investičních dotací v oblasti knihoven.

- Původní alokace výzvy č. 25 z IROP na investice do krajských knihoven ve výši 932 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) musela být nakonec snížena a převedena do oblasti podpory památek.
- Podle nejčerstvějších informací bude pro období 2021–2027 snaha vyjednat podporu pro knihovny s regionálními funkcemi, tedy o úroveň níž, než tomu bylo v současném období.

INVESTIČNÍ DOTACE NA OBDOBÍ 2014–2020

Především je nutné zdůraznit, že knihovny musí být při hledání vhodných dotačních titulů z evropských fondů značně kreativní. Jen vzácně se objeví výzva k předkládání žádostí, která by byla zaměřena přímo na knihovny jako takové – v současném období to byla výzva č. 25 z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), která byla přímo zaměřena na investice do krajských knihoven.¹ V daném případě je rozhodně zajímavé, že původní alokace výzvy ve výši 932 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) musela být nakonec snížena a převedena do oblasti podpory památek. Nakonec se sešlo 12 projektů za 750 mil. Kč z EFRR, ale je nutné poznamenat, že ne všechny knihovny, které mohly žádat, tuto unikátní příležitost využily. Prostředky tak směřují do Plzeňského, Karlovarského, Jihomoravského, Zlínského, Ústeckého, Středočeského, Libereckého, Moravskoslezského, Olomouckého a Jihočeského kraje. V současné době jsou dokončeny dva menší projekty Krajské knihovny ve Zlíně a Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě; ukončení dalších více než stamilionových projektů se předpokládá v letech 2020–2021. Zapojené knihovny a jejich představitelé realizací těchto projektů rozhodně do budoucna nasbírají s velkými investičními akcemi cenné zkušenosti, které by bylo jistě užitečné dále sdílet napříč knihovnickou obcí.

¹ <https://www.irop.mmr.cz/cs/Vyzvy/Seznam/Vyzva-c-25-Knihovny>

O dotačních příležitostech v současném programovém období byly v odborném knihovnickém tisku napsány některé zajímavé články.² Důležité je, aby se představitelé knihoven naučili aktivně vyhledávat dotační příležitosti, v případě vypsání vhodného titulu okamžitě konali a připravili vhodný projekt. Současné evropské programové období však z hlediska nabídky volných financí pomalu končí. Nyní již bude probíhat především fáze realizace a dokončování projektů, které úspěšně získaly dotaci (takové projekty musí být dokončeny obecně nejpozději do konce roku 2023, kdy povinně končí realizační fáze všech investičních projektů z období 2014–2020).

INVESTIČNÍ DOTACE NA OBDOBÍ 2021–2027

Pro příští programové období bude pro knihovny zřejmě nejzajímavější připravovaný IROP 2021–2027. Zatím není známo, zda opět bude s Evropskou komisí vyjednána samostatná aktivita pro knihovny jako takové, ale podle nejčerstvějších informací bude snaha vyjednat podporu pro knihovny s regionálními funkcemi, tedy o úroveň níž, než tomu bylo v současném období. Mělo by se opět jednat o investice do modernizace knihoven, nicméně se předpokládá, že MK jako resort odpovědný za rozvoj knihoven připraví ucelený koncepční materiál, který by jasně definoval, jaké jsou investiční potřeby současných knihoven s regionálními funkcemi. Zároveň je možné, že tyto knihovny se budou muset nalézat na území tzv. integrovaných územních investic, které v současném období zahrnovaly nejvýznamnější metropolitní oblasti České republiky.³ Pro budoucí období se jejich vymezení teprve vyjednává, ale měly by zahrnout i další metropolitní oblasti, které v současné době do těchto území zahrnuté nebyly (např. Mladá Boleslav).

Dalším důležitým územním nástrojem jsou pak tzv. místní akční skupiny⁴, v rámci kterých mohly knihovny žádat na určité investice (např. v oblasti celoživotního vzdělávání) i v současném období. Zde je určité důležité, aby se každá knihovna snažila aktivně zapojit do činnosti příslušné místní akční skupiny, na jejímž území se nachází, protože tak je rovněž možné zvýšit šance na získání investiční dotace.

DOTACE NA VZDĚLÁVÁNÍ

Další příležitosti pro knihovny se určitě nalézají v oblasti vzdělávání. Knihovny by v budoucnu mohly představovat centra neformálního a dalšího vzdělávání, která by byla dostupná všem, podobně jako je tomu dnes u klasické funkce knihovny, kdy je možné mít za mírný poplatek přístup k nejnovějším vydáním knih a k dalším dokumentům. Zde je pro úspěšné vyjednávání s Evropskou komisí nutná koncepční spolupráce MK s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Vzdělávací funkci knihoven je třeba propagovat i na národní ministerské úrovni, opět nejlépe ve formě uceleného koncepčního materiálu.

Dobrym příkladem ze současného programového období je přestavba bývalé školy v Písku na budovu městské knihovny. Městu Písek se podařilo získat dotaci z IROP z výzvy č. 57 na neformální a celoživotní vzdělávání, kdy celkové náklady ve výši cca 150 milionů korun bylo možné částečně pokryt z této dotace, protože součástí knihovny je i vzdělávací centrum, kde budou návštěvníci knihovny moci využít jazykovou a digitální učebnu, řemeslnou dílnu a kreativní kout, výcvikovou kuchyňku i polytechnickou učebnu.⁵

spolupracovník redakce | ctenar@svkkl.cz

² Např. <https://ikaros.cz/dotacni-prilezitosti-pro-knihovny-v-integrovanem-regionálním-operacním-programu-2014-2020>

³ <https://mmr.cz/cs/Microsites/Uzemni-dimenze/UD-typy/Integrované-nastroje/ITI>

⁴ <http://nsmas.cz/seznam-mistnich-akcnich-skupin/>

⁵ https://pisecky.denik.cz/zpravy_region/nova-knihovna-je-pred-dokoncenim-20180914.html

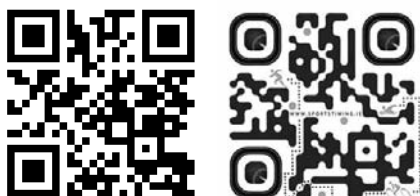
QR kódy a jejich využití v knihovnách

QR kód je nástupcem, dalším vývojovým stupněm či vylepšením konvenčních čárových kódů. Může obsahovat kromě písmen a číslic i osmibitová data a japonské znaky kandži. Pro nás jsou zajímavé především informace o kapacitě číslic (7089 znaků) a hlavně kombinace číslic a písmen (4296 znaků). Do QR kódu se tedy při stejné velikosti vejde poměrně zajímavé množství obsahu. Jak tedy vypadá takový QR kód?

→ Je určitě také moc dobré dávat na všeobecné letáčky QR kód s webovou adresou organizace nebo rovnou celou vizitku, kdyby si zájemci o akci nebo informace chtěli do knihovny zavolat.

Slangově jej můžete najít pod výrazem Maze (bludiště) nebo Labyrinth. A on ho vskutku významně připomíná. QR kód (resp. jeho funkční část) má vždy čtvercovou plochu a jeho orientaci zajišťují hledáčky (Finders), tři menší čtverce v rozích celého obrazce (viz obr. dole). Díky těmto čtvercům dokáží čtečky správně načíst celý obsah kódu. Na první pohled si pak v kódu samotném již všimnete jen malých černých kostiček, které tvoří ono zmíněné bludiště, ve kterém je zapsán obsah celého kódu. Hustota a velikost kostiček, ze kterých se bludiště skládá, závisí na dvou faktorech: na množství informací v kódu a na tzv. samoopravovací části kódu.

Mimoходом, samoopravovací součást QR kódu je jeho obrovskou výhodou a dá se s ní počítat i při grafických úpravách QR kódů pro potřeby jeho využití.

Jak QR kódy číst?

Než se pustíme do popisu reálného využití QR kódů v provozu knihovny, je třeba si vlastně říci, jak takové kódy číst a co je k tomu potřeba. Pravděpodobně jsou pracovníci knihoven zvyklí, že pro čtení čárových kódů je potřeba sofistikovaná čtečka s optickým čidlem, která daný kód přečte a „přeřukává“ do klávesnice. Tyto čtečky jsou drahé a rozhodně je po kapsách nenosí většina populace.

Co vás ale možná nenapadne, je fakt, že drtivá většina populace dnes po kapsách nosí jiné sofistikované optické zařízení schopné snímat a poté číst obsah grafických symbolů. Ano, je tím myšlen mobilní telefon s tzv. chytrými funkcemi a vybavený fotoaparát.

Moderní aplikace pro pořizování fotografií už většinou samy o sobě umí číst QR kódy (například aplikace „Fotoaparát“ dodávaná v telefonech Xiaomi s upraveným prostředím MIUI). Pokud vaše aplikace fotoaparátu číst QR kódy neumí, nezoufejte. Aplikaci pro čtení lze stáhnout pro pravděpodobně všechny moderní mobilní operační systémy. Tyto aplikace tedy najdete jak v Google Play Store (Android), tak i v iTunes (iOS). Je jich velké množství, většina je zdarma a většina z nich nemá problémy se čtením širokého spektra kódů.

Využití QR kódu

QR kód mohou knihovny využívat poměrně široce. Do QR kódu se totiž běžně neukládají informace, které můžete napsat vedle kódu samotného, ale častěji se jedná o funkční rozšíření sdělované informace nebo o usnadnění práce s informací. Co si pod tím představit?

Nejčastěji se s QR kódem setkáte například u URL adresy (tedy webového odkazu), na který si nemůžete jen tak kliknout pro jeho otevření. Tedy na propagačních plochách (od billboardů přes auta až po letáčky). Obsahem QR kódu je prostý odkaz, který po naskenování mobilním telefonem otevře webovou stránku přímo v telefonu bez nutnosti jejího ručního přepisování.

Tip: vyzkoušejte si kód uvedený v předchozí podkapitole.

Sofistikovanějším a z mého pohledu zajímavějším využitím QR kódu je uložení obsahu ve formě vizitky. Pokud někomu chcete předat své kontaktní údaje tak, aby si je zapsal do telefonu, není třeba mu je zdlouhavě diktovat, stačí mít u sebe (například na papírové vizitce z druhé strany) vytištěný QR kód s předpřipravenou vizitkou. Jako příklad uvedu web <https://mkostrov.cz>,

kde si v sekci kontakty můžete kliknout na konkrétní osobu a zobrazí se její vizitka s QR kódem,

kteří po naskenování mobilním telefonem uloží kompletní vizitku se všemi údaji přímo do seznamu kontaktů. Jméno, adresa domů či do práce, e-mail, telefon, pracovní pozice a další informace – to vše můžete uložit do vizitky a mít kdykoliv připravené k předání dál.

Další úroveň interaktivního využívání QR kódů je předávání informací o konané akci, což je ideální doplněk k plakátům na akce pořádané vaší organizací. Je tedy vhodné do patičky plakátu informujícího o výstavě přidat i QR kód s uloženým názvem akce, datem začátku a konce a místem konání. Poté, co si jej uživatel naskenuje telefonem, si akci může uložit přímo do svého kalendáře. Příjemné zjednodušení – a navíc máte jistotu, že uživatel nezapomene přijít.

Nedávno naše knihovna změnila bezpečnostní politiku připojení na bezdrátovou síť Wi-Fi. Kvůli zvýšení zabezpečení sítě jsme se rozhodli datové přenosy v rámci Wi-Fi šifrovat, s tím je ale spojena nutnost zadání hesla pro přihlášení k síti. S předstihem jsme tedy mezi čtenáře začali distribuovat letáčky (malé do ruky i velké vylepené) s informací, jaké je heslo nové Wi-Fi sítě. Na tomto letáku byl kromě textu i QR kód, který po naskenování umožnil připojit se k síti pouhým jedním kliknutím, bez přepisování hesla (viz obr.).

A co například přímá podpora základní funkce knihovny – půjčování dokumentů? Ve výpůjčním prostoru knihoven je hodně míst, kde je možné dobře uplatnit QR kódy. Například pokud půjčujete AV média, je skvělé mít na regálech v podobě QR kódu třeba odkaz na online katalog s žánrovým výběrem všeho, co na regálu fyzicky je i není (je půjčené, ve skladu či v příruční knihovně). Už jen samotný odkaz do online katalogu by ve výpůjčních prostorách neměl chybět. Velmi zajímavým nápadem může být i vlepování QR kódů přímo do knih, ať už s odkazem na katalogový záznam (online katalog) nebo například na další díla v sérii či další autorova díla.

Alternativním využitím mohou být i „Plakátové knihovničky“, když potřebujete „vypíchnout“ konkrétní tituly. Na plakát můžete dát obálku knihy

a k ní přidat QR kód s odkazem na záznam v katalogu. Propojení QR kódů, webu a soutěže má také velice silný potenciál, o tom ale v jiném článku, snad již velice brzy. Zkuste si na internetu vyhledat třeba Geocaching, Mysterycaching a podobné hry.

Využití QR kódů je velice široké. Namátkou mohu ještě zmínit, že je skvělé mít u provozní doby QR kód webové stránky s provozní dobou. Proč? Protože web je prostor, kam můžete dopisovat dodatečné informace, ale na desku s pevně natištěnou provozní dobou to jde hůře (aby dodatečná informace zároveň vypadala důstojně), navíc na webu se můžete rozepsat – a je to další čárka do statistiky návštěvnosti.

Je určitě také moc dobré dávat na všeobecné letáčky QR kód s webovou adresou organizace nebo rovnou celou vizitku, kdyby si zájemci o akci nebo informace chtěli do knihovny zavolat.

ZDROJE:

- https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%A1rov%C3%BD_k%C3%B3d
- https://cs.wikipedia.org/wiki/QR_k%C3%B3d
- Prezentace „Práce s QR kódy a jejich využití“, Ondřej Douša, 2017
- Prezentace „iQRace“, Ondřej Douša a Lenka Kolářová, 2016

Do čísla přispěli

Mgr. Eva Bartůňková – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Květa Cempírková** – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ **PhDr. Jaroslav Císař (-JaC-)** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Ondřej Douša** – Městská knihovna Ostrov ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Radovan Jančář** – Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova ■ **Kateřina Nekořová, M.A.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista ■ **RNDr. Lenka Prucková** – Knihovna města Olomouce ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **Jana Rolincová** – Městská knihovna Bystřice pod Hostýnem ■ **Mgr. Petra Růžičková** – Základní škola Bratří Čapků Ústí nad Orlicí ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **PhDr. Marie Šedá** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Ing. Jana Tomancová** – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ■ **Mgr. Jana Vaculíková** – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ **Milan Valden** – publicista ■ **Ing. Petra Vávrová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Ladislav Zoubek** – Městská knihovna Děčín

Jak si QR kód vyrobit?

Když máte představu, jak takový QR kód využít, je třeba si ještě říci, jak jej vyrobit. QR kódy jsou, co se struktury týče, poměrně složité a určitě si je nevyrobíte v grafickém softwaru sami. Naštěstí je internet plný zajímavých generátorů QR kódů, ze kterých si můžete libovolně vybírat. Manipulace s nimi není složitá a většinou je velmi intuitivní.

- jednoduchý český generátor (<https://www.qikni.cz/generovani-qr-kodu.html>)
- jednoduchý základní generátor QR kódů (<http://goqr.me>)
- generátor QR kódů se základními možnostmi úpravy vzhledu (<https://www.qrcode-monkey.com/>)
- generátor s velkými možnostmi pro úpravu vzhledu kódu (<https://www.unitag.io/qrcode>)

Pravidla pro práci s QR kódem

- NIKDY nevolte QR kód jako jedinou cestu! Vždy uživateli umožněte alternativu.
- Volte vhodnou velikost kódu tak, aby vytištěný byl čitelný i starším telefonem.
- Volte vhodné nastavení samoopravitelnosti (L většinou dostačuje).
- Neprosazujte QR kódy všude. Je to super věc, ale spousta lidí neví k čemu.
- Naučte své uživatele pracovat s QR kódy (manuály, školení, letáky...).
- Kontrolujte si QR kódy, které vytvoříte.

ONDŘEJ DOUŠA | dousa@mkostrov.cz

Ze zahraničí

Střípky z konference IFLA v Aténách

V neděli 25. srpna byla za účasti asi 3500 delegátů zahájena v řeckém hlavním městě Aténách již 85. konference IFLA. Jejím letošním hlavním tématem bylo **Libraries: dialogue to change**. IFLA má v současnosti 1474 členů ze 149 zemí, nejvíc z Evropy (599).

Po úvodním slově předsedkyně Glórie Pérez-Salmeron ze Španělska (mimořádně letošním rokem jí mandát končí a její nástupkyní se stane Christine Mackenzie z Austrálie) a generálního tajemníka, jako vždy burčujícího Geralda Leitnera, se objevila mladá řecká politička Sophia Zacharaki, náměstkyně ministra pro školství a další vzdělávání, do jejíž gesce knihovny patří. Překvapila velice kultivovaným projevem se znalostí změn, kterými knihovny v současnosti procházejí. Uvědomovala si, že jsou nezbytné.

Přestože se jednalo o zahájení konference a každý by čekal zejména zdvořilostní zdřevce a oficiality, vystoupení profesora aténské univerzity Loukase Tsoukalise (www.loukastsoukalis.gr/?lang=en), které se týkalo změn probíhajících v současném světě, bylo opravdu výborné a zvedlo všechny z křesel. Dovedně spojil témata globalizované ekonomiky a hrozby klimatických změn, zapřičiňujících migrační vlny, s informačními technologiemi, které s sebou nesou velké množství ničím nekontrolovaných dat. Dotkl se i problémů s umělou inteligencí. A právě v silném a mocném spojení knihoven podporujících vzdělávání ve společnosti založené na účasti všech občanů viděl profesor Tsoukalis sílu, která napomůže demokratickému řešení přicházejících změn.

Z oficiálního jednání IFLA i ze svých osobních jednání bych ráda zmínila několik zajímavostí:

- **IFLA Library Map of the World** (<https://library-map.ifla.org>) je webová stránka, která se snaží shromážďovat informace o knihovnách. V současné době obsahuje již data ze 125 zemí,

13 profilů jednotlivých zemí (Česká republika bude v dohledné době doplněna) a bohužel zatím pouze 18 aktivit, které se snaží naplnit cíle udržitelného rozvoje (tzv. SDG), z nichž dvě pocházejí z ČR! Jsou to *Knížka pro prvňáčka* a *S knížkou do života*. Díky za to je třeba vyslovit především Lindě Jansové, jež tam uložila informace o těchto „vlajkových lodích“ činnosti našich veřejných knihoven.

- Na konferenci zaznělo mnoho příspěvků o tom, jak se knihovny snaží naplnit cíle udržitelného rozvoje. Nebylo by proto špatné, aby se také zapojily knihovny z ČR, např. formou celoročního tématu, což zaznělo také na červnovém jednání naší Priority 6. Iniciativa vzešla i z pracovní skupinky Udržitelnost v knihovnách v čele s Eliškou Bartošovou. SDG aktivity provozují – a dobře – i vysokoškolské a odborné knihovny. Pokud by se rozhodly zviditelnit i na mezinárodním fóru, bylo by účelné, aby se spojily s L. Jansovou, která jim se zpracováním a posláním příspěvku poradí.
- V Sekci veřejných knihoven IFLA, jejíž jsem členkou, bylo dohodnuto, že jednání IFLA mezi dvěma konferencemi (tzv. mid-term) proběhne koncem března 2020 v Praze a v Olomouci. Očekává se příjezd asi 20 představitelů knihoven z celého světa. Jako hlavní téma se nabízejí regionální funkce, protože malé knihovny jsou specifikem naší země. Věřím, že dokážeme spojit své síly tak, aby od nás zahraniční hosté odjížděli s dobrým pocitem.
- Na Valné hromadě IFLA se odhlasovalo zvýšení členských příspěvků o 2 %, jež by se tři roky

nemělo měnit. Řadu členských zemí to zaskočilo (právě nedávno se podařilo stabilizovat rozpočet IFLA, šetří se a získávají se sponzoři), takže hlasování nebylo jednomyslné.

- Absolvovala jsem velice příjemnou schůzku s ruskými kolegy, kteří pracují na projektu modernizace ruských veřejných knihoven; má rozpočet 10 milionů eur každý rok a osobně ho podporuje i prezident Putin. Do roku 2024 chtějí zmodernizovat celkem 660 knihoven. Ruští kolegové se vyptávali (a natáčeli si odpovědi) na náš systém knihoven, způsob jejich výstavby, na naše zajímavé aktivity, vzdělávání knihovníků, celostátní společné projekty apod. Kdyby se podařilo zorganizovat podobnou aktivitu i u nás...
- Řecko se od loňského roku může pochlubit novou budovou Národní knihovny. Byla postavena díky Nadaci Stavrose Niarchose a je součástí velkého moderního komplexu, zahrnujícího rovněž budovu opery, rozlehlý park a umělý kanál s mořskou vodou. Na střeše budovy opery je prosklená vyhlídka – maják s výhledem až na moře. Architekt Renzo Piano se nechal inspirovat antickou agorou, tj. místem setkávání komunity. Celý areál je volně přístupný. Služby knihovny reflektují moderní trendy,

např. poprvé tu v Národní knihovně nabízejí také knihy pro děti, teenagery a běžné čtenáře včetně vzdělávacích a interaktivních programů pro malé i velké.

- Nejen u nás ale i kolegové z jiných zemí IFLA pracují na různých způsobech hodnocení, evaluace, zpětné vazby nebo výzkumech vlivu knihovnických služeb na rozvoj některých schopností a dovedností uživatelů. IFLA nabízí možnost zdarma využít svou platformu www.projectoutcome.org.

Ve čtvrtek 29. 8. 2019 večer po téměř tříhodinovém maratónu inspirujících projevů, předávání medailí IFLA (letos je získali Kai Ekholm z Finska a Barbara Schleihaugen z Německa) a nejvyššího ocenění IFLA Honorary Fellow (letošními laureáty se staly bývalá ředitelka nadace Deborah Jacobs a bývalá předsedkyně IFLA Donna Scheeder, obě z USA), po poděkování starému výboru a představení nového ukončila nastupující předsedkyně Christine Mackenzie konferenci. Příští, 86. konference IFLA se uskuteční 15.–21. 8. 2020 v Dublinu (původně schváleným místem byl Auckland); konference v roce 2021 se bude konat v nizozemském Rotterdamu.

LENKA PRUCKOVÁ | pruckova@kml.cz

Vítěz letní soutěže

Vítězem letní komiksově soutěže časopisu *Čtenář* (viz č. 7/8, s. 295) se stal **Jan Samohejl z knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy**. Blahopřejeme a zasíláme mu ze Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje krabici s cenami vhodnými zvláště ke čtení!

Jan své odpovědi okomentoval: *K alespoň trochu slušnějšímu výsledku podle mého názoru nestačila povšechná aprobace typu „mám rád knížky“. Komiksově dění sleduji poměrně soustavně, ale řada obrázků zůstává pro mne záhadou. Přesto se mu podařilo správně určit 18 z 24 šifrovaných názvů komiksů.*

MK

Foto: Martina Košárová

Události

Ozvěme se! Za knihovny!

V červnu 2019 proběhla celostátní kampaň *Za knihovny!*. Knihovníci zveřejnili u příležitosti stého výročí knihovnického zákona prohlášení, v němž formulují jasné požadavky na zlepšení platových podmínek v oboru. Dokument podepsalo během měsíce více než tisíc lidí a podpisy stále přibývají. Většinou se jedná o zaměstnance knihoven z celé republiky, ale postavili se za nás i vděční uživatelé a podporovatelé knihoven. Symbolem kampaně byla malá origami knížka s vykřičníkem, kterou si mnozí v hlavním týdnu kampaně připevnili na oděv. Kampaň je součástí dlouhodobé iniciativy za zlepšení pracovních podmínek v oboru.

Iniciativa *Za knihovny!* vznikla jako neformální skupina knihovníků, kteří považují platové ohodnocení v oboru za neadekvátní. I přes opakované drobné zvýšení platů v minulých letech má řada knihovnic a knihovníků problémy s pokrytím základních životních nákladů, užitím rodiny či zvládnutím ekonomicky náročných životních situací. Když v knihovnách nemáme stabilní personální situaci, těžko se pak rozvíjejí nové a moderní služby pro čtenáře. Rádi bychom měli knihovny, které nabízejí kvalitní služby, nebojí se nových přístupů a dokáží vyjít vstříc specifickým potřebám uživatelů. Je tedy nezbytné zajistit jim dobré podmínky pro fungování.

Tématem důstojného platového ohodnocení v knihovnách se zabýval už seminář, který se konal v listopadu 2018 v Národní knihovně ČR. Sešli se na něm jak špičky knihovnických odborů, tak knihovníci, kteří se dosud v oblasti pracovních podmínek neangažovali. Z debaty vyšlo najevo, že snahu o lepší ohodnocení by bylo dobré podpořit intenzivnější prezentací odborné knihovnické práce na veřejnosti. V březnu 2019 se v Klementinu uskutečnilo další setkání, kde se už začaly projednávat konkrétní kroky.

Iniciativa *Za knihovny!* spolupracuje jak s obory, tak s profesní knihovnickou organizací – jsme v kontaktu, účastníme se akcí a v případě potřeby konzultujeme jednotlivé kroky. Dále diskutujeme o situaci se zástupci rozličných typů knihoven různých velikostí. Jsme otevřeni spolupráci a vítáme jakoukoli pomoc. Čím více nás bude, tím rychleji se ledy roztáhnou.

Foto: Jana Grillová

Prohlášení zveřejněné na webových stránkách (<http://www.zaknihovny.cz>) podepsaly během pár týdnů stovky podporovatelů. Patří k nim převážně lidé z knihovnického oboru, ale také studenti, pedagogové, vědečtí pracovníci, politici, umělci, vděční uživatelé knihoven a další. Mnozí poslali také krátký vzkaz. Často vyzdvihují vzdělávací či komunitní funkce knihoven nebo podporu vědy a výzkumu.

Mnohé komentáře jsou velmi osobní a dokumentují význam knihoven pro jednotlivce či rodiny. *Odborné knihovny připravují podklady k plnění vědeckých úkolů a řešení výzkumných zadání. Naše práce vyžaduje stále se sebevzdělávat, abychom odváděli kvalitní a kvalifikovanou práci,* píše jedna z knihovnic, které prohlášení podpírá. U jednoho z podpisů si například přečteme komentář: *Dodnes s láskou vzpomínám na*

paní knihovnici z rodného města, která ve mně podněcovala lásku k literatuře a k vědě už od dětství. Jak byla hodná a laskavá, vždy pro mě měla dobrou radu, zajímavé příběhy, které probouzely mou fantazii. Jak byla vzdělaná a šikovná, ve všem se vyznala, vždycky přesně věděla, do kterého regálu sáhnout, aby se mi knížka líbila. Během studií bych bez knihovny neměla přístup ke studijním materiálům, nenapsala bych závěrečné práce, ani jedinou esej, jediný referát. Bez knihoven bych nevystudovala a nemohla dělat to, co mě baví. (...).

Jedna ze signatářek, která pracuje v soukromé firmě, se podělila o vlastní zkušenost: *Knihovnici s vysokoškolským titulem jsou hůře*

ohodnoceni než „dělnické“ profese. Ostatně to je důvod, proč jsem si našla práci mimo obor, který jsem vystudovala. Práce v knihovně mě bavila, ale neužívala by mě. Několik komentářů shrnuje situaci s tím, že knihovny přece není nutné obhajovat a nutnost důstojného ohodnocení knihovnické práce by měla být zřejmá.

Iniciativa *Za knihovny!* pokračuje. Každý podpis pod letošním prohlášením je pro nás velkým závazkem. Děkujeme všem za podporu a těšíme se na další spolupráci nejen s knihovnickým svazem a odbory, ale zejména každou a každým z vás, komu není situace v knihovnictví lhostejná.

KATEŘINA NEKOLOVÁ

| katerina.nekolova@nkp.cz

Knihy jedou na „léčení“ do Německa

Foto: Eva Hodíková

Dne 7. 8. 2019 bylo odvezeno z Klementina k hromadnému odkyselení do Německa celkem 3758 svazků novodobých knihovních fondů, což je přes dvě tuny knih, u kterých byla během průzkumu knihovního fondu uloženého v depozitářích Národní knihovny ČR (NK) zjištěna hodnota pH pod 3,5 jednotek, což je naprosto alarmující stav; optimum je pH ve výši 7–8,5 jednotek. Bez odkyselení hrozí těmto svazkům rozpad v řádu měsíců (kyselou hydrolyzou dochází ke štěpení vláken papíru, což postihuje zvláště papír vyráběný novou technologií po roce 1845; týká se to cca 97 % současných fondů NK). Všechny odvážené knihy jsou součástí vzácného fondu NK a kromě ztráty zdroje informací pro budoucí

generace by došlo i ke ztrátě významného písemného kulturního dědictví. Odkyselené svazky se vrátí začátkem října 2019, kdy bude odvezena i druhá připravená část knihovních fondů v obdobném rozsahu.

Ministerstvo kultury uvolnilo z rozpočtu šest milionů korun, což je částka, která umožnila šestinásobně navýšit objem odkyselovaných svazků oproti dosavadnímu každoročnímu plánu. Do letošního plánu odkyselení tak mohly být zahrnuty i všechny kriticky ohrožené svazky, které se nacházejí těsně před svým odsouzením k zániku.

Podobné technologické zařízení zatím v ČR ani na Slovensku neexistuje. Vzhledem k tomu, že stále narůstá objem knih a periodik (zvláště z fondů velkých knihoven), které musejí nutně projít procesem odkyselení, uvažuje se o pořízení podobné technologické linky za finanční spoluúčasti obou zemí. Jedná se o investici ve výši zhruba 120 milionů korun.

PETRA VÁVROVÁ | Petra.Vavrova@nkp.cz

Pozn. red.: Příspěvek věnovaný problematice hromadného odkyselování novodobých knihovních fondů budeme publikovat v jednom z příštích čísel.

Události

Konference *Architektura a výstavba knihoven*

Konference se uskutečnila 14. 6. 2019 v Obecním domě v Praze. Navázala na valnou hromadu SKIP, která na stejném místě proběhla předchozí den. Kromě několika příspěvků z domácího prostředí byl prostor věnován především zahraničním hostům z různých států Evropy. Moderování se ujal Filip Šenk, kunsthistorik, kurátor a pedagog, který se věnuje především moderní a současné architektuře a umění 20. a 21. století a v současnosti přednáší na několika univerzitách v ČR.

Nicolas Beudon

Francouzský přístup

Konferenci zahájil francouzský knihovník **Nicolas Beudon** se svým příspěvkem **Znovuobjevit prostor v knihovnách**. Nicolas Beudon je ředitelem nového kulturního centra 7 lieux (7 míst) v Bayeux, které bylo otevřeno v únoru roku 2019. Patří k nové generaci knihovníků, kteří se snaží znovu definovat úkoly veřejných knihoven, hledá inspiraci v jiných kulturních oblastech, podílí se na profesním vzdělávání knihovníků. Je autorem knihovnického blogu *Le Recueil factice*¹, věnovanému uvedeným tématům.

Ve své prezentaci se zaměřil především na to, jaké zdroje inspirace využívají ve své knihovně, aby místo přiblížili a zatraktivnili svým návštěvníkům. Hlavním tématem byl tedy prostor knihovny v souladu s konceptem „knihovna jako třetí místo“. Jedním z prvků je inspirace pro prezentaci knih, kterou čerpají z knihkupectví a dalších

¹ Dostupné na adrese: <http://lrf-blog.com/>

Anja Flicker

Foto: autorka

knihních prodejních míst. Ve své knihovně mají například regály, na kterých jsou knihy uspořádány nikoliv hřbetem, ale titulem vpřed, některé regály jsou různě osvětleny, barevně označeny, nábytek je variabilní atd. Další inspirací je tzv. svět her, ze kterého využívají některé motivy, hrdiny apod., především v prostoru pro děti a mládež.

Německý přístup

Následovala **Anja Flicker**, která je v současnosti ředitelkou Městské knihovny v německém Würzburgu. Předtím pracovala v několika jiných městských knihovnách v Německu, ale také v soukromém sektoru v oblasti managementu znalostí. Tyto zkušenosti, především metody a principy managementu a bilance znalostí, využívá v práci v knihovně, kterou řídí. Od roku 2013 je Anja Flicker členkou International Network of Emerging

Library Innovators (INELI) nadace Billa & Melinda Gatesových.

Ve svém přednášce **Design thinking při tvorbě koncepce knihovny** se věnovala projektu designování služeb a prostor nové pobočky v městské části Hubland. Ke spolupráci přizvali nizozemského architekta a kreativního poradce Aata Vose, který se řadu let zabývá především knihovnamí a jejich funkcí „třetího místa“, což byla také výchozí idea při vzniku nové koncepce. Nejprve společně navrhli čtyři témata, která dále rozpracovávaly čtyři týmy knihovníků. Těmi tématy byla knihovna jako: místo identifikace, místo inspirace, místo participace a knihovna jako třetí místo. Do designování služeb a prostoru nové knihovny nakonec zapojili také samotné občany města, aby zjistili, co lidé skutečně potřebují a očekávají od knihovny. Lidé byli osloveni na ulici, v knihovně, mohli se vyjádřit k plánům pro novou pobočku atd. Rozhovory s nimi přinesly možnosti pro velké inovace ve službách, ale také mnohdy potvrdily vlastní nápady knihovny. Knihovna chce například dále pracovat se skutečností, že lidé v sociální izolaci touží po uznání, chtějí druhým poskytovat svoje dovednosti a chodit do knihovny bez zábrán a obav ze selhání. Důležitá otázka pro knihovnu ve Würzburgu do budoucna tak zní: *Jak můžeme lidem, kteří žijí v sociální izolaci, pomoci, aby zažili uznání?*

Polský přístup

Dalším přednášejícím byl **Jakub Pacześniak**, který je v současnosti hlavním projektovým specialistou v Institutu knihy v Krakově, kde odpovídá za programy pro veřejné knihovny. Jeho příspěvek **Výsledky státního programu Infrastruktura knihoven** se věnoval mnohaletému programu na podporu výstavby polských knihoven, který financuje polský stát, konkrétně Ministerstvo kultury a národního dědictví. Tento program je jednou ze tří priorit *Národního programu rozvoje čtenářství 2016–2020*. Kromě zlepšení infrastruktury knihoven jsou dalšími prioritami programu nákup nových knih do veřejných knihoven a rozvoj čtenářství žáků prostřednictvím propagace a nákupu novinek. Celkový rozpočet programu je 435 mil. zlotých, což představuje více než dvě miliardy korun. Na prioritu posílení infrastruktury knihoven (výstavba a rekonstrukce knihoven) pak připadá zhruba

polovina celkového rozpočtu, tj. jedna miliarda korun.

Od roku 2016 bylo zatím v Polsku postaveno či zrekonstruováno 203 knihoven. V předchozím období 2011–2015 se realizovalo 243 projektů nových knihoven v celkové hodnotě 900 milionů korun. Zájem převyšuje dotační možnosti. Pouze cca 15 % předložených projektů je z programu finančně podpořeno! Projekty musí také splňovat mnoho formálních požadavků předepsaných certifikátem Biblioteka+. Díky tomuto programu se polské veřejné knihovnictví může pochlubit množstvím nových a moderních knihoven, které mají potenciál přilákat nové čtenáře. Takový program v České republice citelně chybí. Příklady, kdy se místní samospráva rozhodne financovat novou budovu knihovny či rekonstrukci, u nás stále není mnoho. Polské knihovny proto byly cílem letošního červnového studijního zájezdu SKIP po evropských knihovnách.

Slovenský přístup

Hosté ze Slovenska **Henrieta Gábrišová** a **Lucia Falbová** ze Slovenské informatické knihovny při Slovenské technické univerzitě v Bratislavě (STU) se ve svém příspěvku **Kreatívny priestor a jeho úloha v akademických knižniciach (s príkladom zo Slovenska)** zaměřily na specifika uživatelů akademických knihoven. Stejně jako ty veřejné se přizpůsobují novým trendům a také požadavkům svých uživatelů. Mění se způsoby učení, což má dopady na uspořádání prostoru v knihovnách. Důležitá jsou místa pro skupinovou či týmovou práci a dokumenty v elektronické a digitální podobě. K novým trendům také patří využívání prostorových a virtuálních komunit zvaných Hub či Lab, dílny Maker Space atd. Důležitou funkcí knihoven v dnešní době je sloužit uživatelům jako místo setkávání, oddechu a komunikace. Své služby se snaží knihovna přizpůsobovat potřebám uživatelů také na základě osobních rozhovorů a dalšími dotazovacími formami, např. pomocí tzv. empatické mapy atd.

Příspěvek s názvem **Jak technologie mění knihovny aneb Jsou to ještě knihovny?** prezentovala **Nadežda Andrejčíková** z firmy Cosmotron Bohemia s.r.o., která také přednáší na STU. Zamýšlela se v něm nad tím, jak využít nové technologie v knihovnách tak, aby přispěly ke zkvalitnění a rozšíření jejich služeb, aniž by

představovaly pro knihovny zátěž. Nové technologie přináší do knihoven nejen počítače, internet a elektronické zdroje, ale mnohem víc. Obzvláště nastupující generace vnímají technologie a jejich možnosti jako přirozenou součást každodenního života a nezoumají, jak dané věci vlastně fungují. Služby a možnosti, které nabízí běžný život, automaticky očekávají i v knihovně. Knihovny se snaží nové technologie začleňovat do své nabídky; v současnosti se tak v knihovnách můžeme setkat se 3D tiskárnami a dalším vybavením tzv. dílen Maker Space, pořádají se zde programovací kluby pro děti a mládež či vzdělávání pomocí virtuální reality. Své služby zlepšují knihovny pomocí nových technologií jako je RFID, skenerů čárových kódů, magnetických zámků atd. Technologie se ale neustále vyvíjejí a objevují se nové – umělá inteligence, drony, blockchain, print on demand, Nimble, BookBot atd. Některé z nich se testují v knihovnách. Zda se však stanou trvalou součástí nabídky služeb knihoven, ještě není jisté.

Tuzemský přístup

Roman Dub, ředitel Městské knihovny Písek, představil podrobnosti o projektu revitalizace její budovy, která byla slavnostně otevřena letos na jaře, ve svém vystoupení **Projekt městské knihovny v Písku: příležitosti – realizace – inovace**. Revitalizací objektu bývalé základní školy v Písku získala knihovna pro svou činnost novou budovu. Projekt se uskutečnil v období od září 2016, kdy Zastupitelstvo města Písek rozhodlo o realizaci projektu, až do března 2019, kdy byly do budovy dodány interiérové prvky. Při její revitalizaci bylo snahou propojit původní prvky budovy, např. staré stropní malby, s novým pojetím.

Díky nové moderní budově má knihovna možnost uskutečňovat a naplňovat své vize v oblasti vzdělávání, využít inovativním způsobem své prostory a poskytnout uživatelům nové služby. Mají v nové budově k dispozici kromě klasických oddělení knihovny také počítačovou nebo polytechnickou učebnu či řemeslnou dílnu, pro větší akce je v knihovně sál i atrium. Knihovna dále nabízí tzv. coworkingová místa, tj. sdílený pracovní prostor, který si pro své potřeby může kdokoli pronajmout.

Poslední příspěvek přednesla **Lenka Dostálová** z Moravské zemské knihovny, která pracuje v **Metodickém centru pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (VRK)**. Základní myšlenkou VRK je proměna veřejných knihoven v moderní kulturní, vzdělávací a komunitní centra obcí. Hlavním posláním je být k ruce všem zřizovatelům knihoven a knihovníkům, kteří budou chtít své knihovny vylepšovat. Metodické centrum nabízí poradenství nejen v oblasti výstavby či rekonstrukce knihovny, ale i interiérového designu. Nezbytnou součástí jeho činnosti je konzultace a poradenství v oblasti poskytovaných služeb a funkcí knihoven obcí. Centrum se snaží o své činnosti informovat knihovníky také na všech důležitých konferencích a seminářích. Samo pořádá konference a semináře; jednou z jeho nejbližších naplánovaných akcí je konference *Architektura knihoven aneb Knihovna jako obývací*, která proběhne 19. 11. 2019 právě v nově otevřené knihovně v Písku. Webové stránky VRK se všemi informacemi jsou dostupné na adrese <https://mccvrk.mzk.cz/>.

VLADANA PILLEROVÁ

| vladana.pillerova@nkp.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Sté výročí prvního knihovního zákona – Kraj Vysočina**
 - Stanislav Rambousek, první český jihlavský knihovník
 - historie Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě
 - Městská knihovna Svatka, knihovnictví v Třebíči 1885–2019
- **Projekt CENTRAL – katalogizace beletrie pro knihovny**
- **Téma – Ohlas listopadu 1989 v práci knihovníků a činnosti knihoven** a další materiály.

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Jak nastartovat obecní knihovnu?

Projekt o spolupráci
Sdružení místních samospráv
České republiky s knihovnami

Spolupráce s obcemi, tedy se zřizovateli/provozovateli knihovny, patří mezi vysoké priority krajských i regionálních metodiků knihoven. Sdružení místních samospráv (SMS) vzdělává zaměstnance i volené zástupce obcí I. typu prostřednictvím specifických vzdělávacích programů. Jedním druhem těchto aktivit jsou odborné stáže, zaměřené vždy na konkrétní téma. Projekt je podpořen z operačního programu Zaměstnanost.

Cílem odborných stáží je *profesionalizovat veřejnou správu zejména prostřednictvím zvyšování znalostí a dovedností jejích pracovníků, rozvoje politik a strategií v oblasti lidských zdrojů a implementace služebního zákona*. Jak zmiňuje *Portál zastupitele*, stáže budou realizovány v obcích oceněných např. v soutěži *Vesnice roku*, *Dobrá praxe roku* a *dalších obcích, které mohou prezentovat zajímavé ověřené postupy/projekty*. Program bude připraven s odbornými lektory, zástupci obcí apod.

Projekt řeší zahájení pravidelného vzdělávání volených zástupců a zaměstnanců obcí I. typu po komunálních volbách v roce 2018 prostřednictvím výukových programů vytvořených a pilotně ověřených SMS v období 2017–2018. Kromě prezenčních vzdělávacích aktivit (Škola místních samospráv, Univerzita starosty) bude průběžné vzdělávání probíhat prostřednictvím moderních trendů vzdělávání: e-learningu, elektronických aplikací, webinářů, videokurzů.²

Akce probíhající napříč Českou republikou jsou zaměřeny na třináct oblastí, ve kterých se bohužel neobjevila oblast knihovnictví. Proto Vít Richter z Knihovnického institutu Národní knihovny ČR oslovil hlavní koordinátorku této akce paní Danu Kratochvílovou ze SMS a vzdělávání bylo rozšířeno i o celodenní blok s názvem

Jak nastartovat obecní knihovnu? Záměrem setkání bylo podat pohled na knihovnu očima starosty, knihovníka a metodika.

Olomoucké setkání

První akce tohoto typu proběhla v Olomouckém kraji, v Zámecké knihovně Mořice, která se stala Knihovnou Olomouckého kraje roku 2015 a v rámci soutěže *Vesnice roku 2015* získala Diplom za moderní knihovnické a informační služby. Její knihovník Tomáš Pavelka je i krajským manažerem SMS za Olomoucký kraj.

Odborných přednášek se ujala Lenka Prucková, ředitelka Knihovny města Olomouce a zástupkyně ČR v mezinárodní odborné knihovnické organizaci IFLA, která má bohaté zkušenosti ze soutěží *Vesnice roku* a *Knihovna roku*, o své knihovně přednášel Tomáš Pavelka, který akci také moderoval. O tom, jak není jednoduché zřídit knihovnu a nastavit dobrou spolupráci, hovořila starostka obce Zbyslavice paní Regína Vřeská, předsedkyně SMS Moravskoslezského kraje.

Seminář v Bolaticích

Na první úspěšné setkání navázalo o měsíc později setkání v Moravskoslezském kraji. Ve čtvrtek 25. 7. 2019 se v obci Bolatice³ sešlo více než dvacet zájemců o toto téma. Místní knihovna

Bolatice byla na účastníky skvěle připravená. Dostali materiály o knihovně, o obci, celostátní metodické materiály a od firmy Ceiba i katalogy a další drobné dárky.

Program bolatického setkání byl bohatý a náročný. Účastníky osobně přivítal senátor a starosta obce Herbert Pavera, který představil svou obec. O knihovně hovořila místní knihovnice Jana Štěpánková. Ukázala dlouhou cestu proměn: od původní knihovny ze 60. let minulého století až po současnou moderní komunitní knihovnu, která získává knihovnické ceny v rámci republiky. O mořické knihovně a o zkušenostech s proměnou interiéru hovořil přednášející a opět také moderátor Tomáš Pavelka.

Odborné přednášky byly v rukou Miroslavy Sabelové, ředitelky Knihovny města Ostravy, a Marie Šedé, krajské metodičky a také zkušené komisařky. **Efektivně a rychle** – to byl název příspěvku M. Sabelové. Ne vždy je nutné na proměnu knihovny vynaložit velké finance; někdy se stačí kriticky podívat na interiér (a případně si ho nafotit) a zapřemýšlet, jakou funkci mají jednotlivé předměty, jak je sjednotit, jak efektivně využít prostor tak, aby mohl sloužit všem skupinám uživatelů, kteří knihovnu využívají. S nadhledem a laskavým humorem poukázala i na méně podařené úpravy a přestavby. Zdůraznila, že nejdůležitějším faktorem změn je dobrá komunikace mezi zřizovatelem (investorem), architektem i designérem a knihovníky; ti mají bohaté zkušenosti. Tradičním evergreenem byla i informace o významu a kvalitě rostlin a květin v interiéru.

Marie Šedá své přednášky rozdělila na čtyři části – úvodem do problematiky bylo téma **Knihovna jako vzdělávací, informační a komunitní centrum obce**. Posluchačům přiblížila historii a vývoj českého knihovnictví, proměny funkcí knihoven a na příkladu obcí Kunín, Bolatice a Vřesina ukázala příklady kvalitních rekonstrukcí a vybavení knihoven v kraji.

Další přednášku věnovala tématu **Regionální funkce knihoven a metodická podpora**. Účastníci semináře se dozvěděli o vývoji spolupráce knihoven, vzniku moderních regionálních funkcí a provázanosti spolupráce od Národní knihovny ČR přes krajské a pověřené knihovny až po

Momentka ze semináře Sdružení místních samospráv, který se konal v Místní knihovně Bolatice v červenci 2019
Foto: autorka

knihovny obsluhované. Mnohé z posluchačů překvapilo množství legislativních materiálů a standardů, na kterých je založena knihovnická práce.

Blok věnovaný soutěži **Vesnice roku** ukázal, že dobrá obec má mít vyrovnanou kvalitu veřejných služeb – tedy i výbornou knihovnu. SKIP jako spoluvyhlašovatel soutěže byl blíže představen v posledním bloku a řadu posluchačů ohromila širší aktivita a bohaté sítě vztahů SKIP s organizacemi sdružujícími obce i kraje. Stejně jako v Mořicích i zde hovořila paní Regína Vřeská o své malé knihovně s velkými plány.

Před závěrem vyplnili knihovníci, úředníci i starostové test, který prověřil jejich nově nabyté znalosti. Prezentace ze seminářů budou volně dostupné na webových stránkách SMS; jejich součástí budou i krátká videa s přednášejícími. Zajímavá je i vznikající platforma síťování partnerů pro rozvoj obcí. Jde o prostor pro komunikaci mezi obcemi a partnery, směřující ke vzájemné spolupráci. Jednou z nejčastěji poptávaných aktivit jsou zkušenosti z rekonstrukcí knihoven. Věříme, že se na tomto portálu záhy objeví i kontakt na Centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven.

Jak v závěru uvedla paní Kratochvílová, SMS velký zájem o toto téma mile překvapil. Podle ohlasů se podobné stáže uskuteční i v dalších krajích České republiky, navíc se téma knihoven stane i součástí plánované Univerzity starostů.

MARIE ŠEDÁ | seda@svkos.cz

¹ Více zde: <http://www.portalzastupitele.cz/UniverzitaStarosty.aspx>

² Reference o vzdělávání zde: http://www.portalzastupitele.cz/lmg/uvod-final_x264.mp4

³ Více zde: <http://www.bolatice.cz/obec-bolatice/firmy-spolky-organizace/mistni-knihovna/mistni-knihovna-bolatice/>

Proč vůbec čtenářský klub?

Nad založením čtenářského klubu jsem uvažovala dlouhou dobu. Několik měsíců trvající rozmýšlení nakonec vystřídaly činy a já se rozhodla klub Knihomilové UO [Ústí nad Orlicí] od září 2018 v naší městské knihovně opravdu založit. Se souhlasem paní ředitelky jsem ho mohla začít připravovat. Proč ale vůbec čtenářský či literární klub zakládat a co přesně mě k tomu vedlo?

→ **Knihovna by podle mě měla být nejen místem, kam člověk zajde pro knihu, ale také místem, které může lidi stmelovat. Ať už organizací nejrůznějších společenských a kulturních akcí, nebo také právě založením nejrůznějších klubů, pořádáním zajímavých setkání a debat.**

Odkakživa jsem byla velký milovník knih. Vyhlížením, nákupem, čtením či jen kocháním se knížkami jsem vždy trávila velkou část svého volného času. Po dočtení a zaklapnutí mnoha úchvatných knih jsem chtěla jejich slávu šířit dále. Po vynálezu sociálních sítí jsem mohla „otrávovat“ svými tipy více lidí než kdy předtím. Časem jsem se na Facebooku přidala do nejrůznějších skupin spojených s knihami a čtením. Jejich smyslem je nejen poskytování a získávání čtenářských tipů, ale také možnost se pobavit o knížkách s dalšími nadšenými čtenáři. A právě to mně vždy chybělo.

Brzy jsem si ale uvědomila, že to není úplně přesně ta interakce, kterou bych si představovala. Ideálem se staly čtenářské kluby viděné v tolika amerických filmech. Parta lidí se schází u jednotlivých členů doma či v nějaké kavárně a tváří v tvář rozebírá knihu, kterou si vybrali a přečetli. Každý může říct, co se mu líbilo, a co ne. Navzájem si vyměňují domněnky o tom, co danou pasáž asi autor myslel. Společně hodnotí a rozebírají postavy, příběh, začátek a konec a vůbec všechno, co se knihy týká i co knihu přesahuje.

Setkání takového klubu jsem se vždy chtěla zúčastnit. Jenže v mém okolí nikde nic podobného nebylo, ani jsem nic takového v Čechách kromě Prahy nenašla na internetu. Říkala jsem si, že je to velká škoda, protože spousta lidí

nemá s kým své čtenářské zkušenosti sdílet a probírat. Navíc podle mě nejde jen o čtení knihy, člověk má možnost seznámit se s novými lidmi, dostat se ze své sociální bubliny a poznat nové, stejné i odlišné názory lidí na svět. Dlouho jsem váhala nad spíše „americkou“ koncepcí, kdy skupina lidí čte stejnou knihu, poté se sejdou a rozebírají ji, a druhou možnou variantou, ve které se spíše než daná kniha probírají jednotlivé žánry. Z praktických důvodů jsem se rozhodla pro variantu dvě, která se mi za ten čas, co náš klub funguje, dobře osvědčila.

Scházíme se jednou měsíčně nad mnou zvoleným žánrem. Každý si může i nemusí připravit tipy na knihy, které ho něčím zaujaly a chce je ostatním doporučit. Na začátek setkání zpracuji úvod do historie žánru i krátce nastiňuji nejvýznamnější a nejoblíbenější knížky, které se do zmíněné oblasti mohou zařadit. Poté se vystřídají všichni, kteří chtějí ostatním vyprávět o svých tipech. Často se stává, že nám ani dvě stanovené hodiny nestačí na to, abychom si popovídali o všech knížkách, které nás v daném žánru něčím zaujaly.

Diskuze jsou někdy velmi živé, pestré a zajímavé, jak se naše názory na dané literární dílo liší, ale právě za to jsem ráda, protože nás to může jen obohatit. Když se dostaneme ke knize, kterou četl skoro každý, je to o to zajímavější, protože odlišnost a jedinečnost každého člověka

se odráží také v jeho názorech na knížku. Je skvělé mít možnost objevit něco nového ve známé a mnohokrát čtené knize. Právě tohle rozšiřování obzorů byl jeden z mnoha důvodů, proč jsem vůbec chtěla čtenářský klub zakládat. Měla jsem zpočátku velké obavy, jestli o něco takového bude u nás v Ústí nad Orlicí zájem. Nakonec nás je na každém setkání kolem deseti. Menší počet je velmi vyhovující – ke slovu se tak dostane každý. Po čase s sebou někteří členové přivedli známého či člena rodiny, kterého právě probíraný žánr hodně zajímá či je na něj skoro až odborník. Takovou iniciativu velmi vítám a doufám, že nás takhle občas navštíví další nadšení čtenáři.

Knihovna by podle mě měla být nejen místem, kam člověk zajde pro knihu, ale také místem, které může lidi stmelovat. Ať už organizací nejrůznějších společenských a kulturních akcí, nebo také právě založením nejrůznějších klubů, pořádáním zajímavých setkání a debat. Jelikož jsme na tom v počtu knihoven ve světě více než dobře a knihovna nebo její pobočka je skoro v každé dědině, může se knihovna stát důležitým mís-

tem v dnešním chaotickém světě. I bez velkého rozpočtu, který umožňuje zvát slavné spisovatele a důležité osobnosti, lze dělat dobré věci. Stačí, když se v knihovně budou občas scházet místní. Zda se budou bavit o knihách, filmech či co měli k obědu, je v zásadě jedno. Hlavní je, že budou spolu. Ať už jde o větší či menší komunitu, vždy je dobré a prospěšné trávit čas s lidmi různého věku a sociálních vrstev.

Ústecký čtenářský klub Knihomilové UO zpestřuje život mně i jeho dalším členům už více než devět měsíců a já doufám, že bude součástí našich životů ještě dlouho. V budoucnu, až vyčerpáme všechny žánry, plánuji přechod k jednotlivým knížkám. Nejsem si ještě jistá, že na každé naše setkání bude určena kniha, spíše si zvolíme autora či více možných knih, aby si každý mohl najít to svoje, co mu bude vyhovovat.

Doufám, že podobných čtenářských klubů bude v České republice přibývat. Každá knihovna, která něco takového založí, časem sama zjistí prospěšnost a všechny výhody a pozitiva takových setkání.

PETRA RŮŽIČKOVÁ | 93ruzickova@seznam.cz

Události

Nový depozitář v dohledu

Poklepáním na základní kámen centrálního depozitáře SVK v Kladně byla 16. 9. 2019 za účasti představitelů Středočeského kraje slavnostně zahájena jeho stavba. Bude mít kapacitu 800 tisíc knihovních jednotek; jeho součástí bude i digitalizační pracoviště a knihařská dílna. Jedná se o investici přesahující 100 milionů korun. Stavěniště bylo ve stejný den předáno stavební firmě CL-EVANS, s.r.o. Stavba by měla být dokončena v prosinci 2020 a provoz depozitáře zahájen v červnu 2021.

Ředitel knihovny Tomáš Ondrášek uvedl, že tak bude moci být přesunut knihovní fond z celkem šesti nevyhovujících pronajatých skladů do prostor s tepelně regulovaným prostředím a s moderním bezpečnostním kamerovým systémem. Na přípravě projektu má velkou zásluhu také bývalé vedení knihovny s tehdejšími řediteli Jiřím Míkou.

–JaC–

Foto: archiv SVK v Kladně

Slavnostního aktu se ujali (zleva) Karel Horčíčka, krajský radní pro kulturu a památkovou péči, Jiří Mika, emeritní ředitel SVK v Kladně, Zdeněk Štefek, předseda krajského Výboru pro památkovou péči, kulturu a cestovní ruch, a Robert Bezděk, radní Středočeského kraje

Knihovníci a ex libris Zlínský kraj

Řada knihoven má své ex libris, některé knihovny mají i jejich sbírky a dokonce mnozí knihovníci mají svá vlastní. V tomto cyklu jsme se zaměřili právě na ex libris knihovníků. Šestá část je věnována Zlínskému kraji.

Bedřich Beneš BUCHLOVAN

(1885 Tučapy u Uh.Hradiště – 1953 Uherské Hradiště)

knihovník, bibliofil, sběratel ex libris

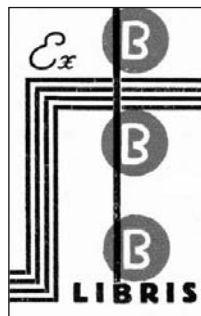
autoři:

← Vítězslav Fleissig (1893–1955)

Josef Hodek (1888–1973) →

František Kobliha (1877–1962) →

↓ Ruda Kubíček (1891–1983)

Karel MIKULA

(1902 Kroměříž – 1989 Praha)

bibliograf Slovanské knihovny v Praze

autor: Bohumil Valíhrach (1884–1973) ↓

Vladimír NOP

(1915 Zborovice u Kroměříže – 1982 tamtéž)

středoškolský profesor, knihovník, numismatik, sběratel ex libris

autor:

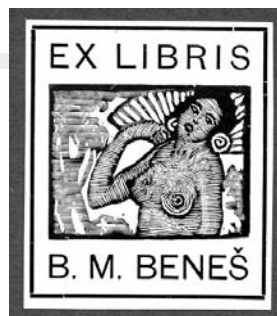
Jaroslav Vodrážka (1894–1984) →

Vítězslav Fleissig (1893–1955) → →

KVĚTA CEMPÍRKOVÁ | cempirkova@cbvk.cz

Obr.: sbírka ex libris Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích

Čtenářský spolek a knihovna ve Zlíně

Městská knihovna ve Zlíně byla zřízena ke dni 24. 6. 1921 a navázala na činnost čtenářského spolku, který byl založen v roce 1886 a patřil k nejstarším spolkům ve Zlíně. Působení čtenářského spolku mělo vliv na kulturní život tehdejšího Zlína. Označení „veřejná knihovna“ zaznělo na valné hromadě čtenářského spolku v lednu 1905. Od toho roku získala knihovna pravidelnou finanční podporu od městské správy, která umožňovala rozšíření nákupu knih a zároveň rozvoj vlastní knihovnické činnosti. Za první světové války činnost spolku i knihovny ustupovala a ani po válce se jí nepodařilo obnovit v bývalém rozsahu. Fungování knihovny v rámci čtenářského spolku už neodpovídalo požadavkům na knihovnickou práci, zvláště po vydání zákona o veřejných obecních knihovnách roku 1919.

Knihovní inspektor, který měl pomoci s vyhotovením všech dokladů potřebných k převedení knihovny čtenářského spolku na knihovnu obecní, byl ve Zlíně přítomen 29. 11. 1921. V prosinci téhož roku byl po provedené revizi převzat knihovní fond s asi 2000 svazky a na podzim roku 1921 byl jmenován knihovníkem J. Batík, který absolvoval knihovnický kurz v Uherském Hradišti. V roce 1924 se otevřela velká čítárna v novostavbě zlínské radnice. Čítárna byla otevřena denně a měla několik desítek míst.

Díky působení Tomáše Bati se Zlín postupně rozrůstal ve velké průmyslové město. Přibývalo čtenářů a rozšiřovala se činnost knihovny. Jen v období let 1924–1925 vzrostl počet půjčených knih z 5002 na 6219.

Firma Baťa přispívala na provoz knihovny, starosta města Tomáš Baťa v roce 1925 sdělil, že firma T. a A. Baťa uhradí celý náklad časopisů potřebných pro obecní čítárnu. Mimoto se také zavázala hradit osobní náklady na sluhu, který pracoval v čítárně. Měl být čtenářům k dispozici

Knihovník zajišťující provoz čítárny Městské knihovny ve Zlíně (1926)

Foto: MZA – SOKA Zlín

celý den a měl na starosti i úklid a vytápění čítárny.

V období mezi lety 1922–1934 se knihovna několikrát stěhovala. Sídliila v nevyhovujících prostorech budovy sokolovny a pak byla přestěhována do nové budovy okresního soudu. Roku 1931 získala nové prostory na „Šutovém“ a od roku 1932 sídlila na zlínském zámku. V roce 1933 se firma Baťa rozhodla převést knihovní fond své knihovny (3242 svazků) do městské knihovny. Poté stoupl knihovní fond na celkových 7863 svazků.

V roce 1934 se knihovna přestěhovala do v té době velkorysých prostor budovy bývalé Komenického školy v centru města. Knihovna tam sídlila s přestávkami až do června roku 2013. Počátkem 30. let byl zaveden výpůjční systém využívající datované sáčky, knižní fond byl tematicky rozčleněn do 11 oddílů a nově bylo otevřeno prvních pět poboček na území města.

Knihovna se starala i o staré spoluobčany. Knihovní rada schválila, aby se obyvatelům Baťova domova pro přestárlé půjčovaly knihy zadarmo a vyřazené časopisy jim byly poskytnuty rovněž zdarma. Pro knihy chodily ošetřovatelky domova a za výpůjčky také ručily.

Ve Zlíně se nacházela ještě jedna veřejně přístupná knihovna. Jednalo se o odbornou knihovnu Studijního ústavu firmy Baťa a. s., který ve Zlíně fungoval od roku 1935 (pozn. red.: blíže viz příspěvek na s. 364–367). Knihovna ústavu byla zřízena v roce 1941, byla volně přístupná čtenářům a doplňovala tak odborný fond městské knihovny, který čítal 10 800 svazků, zatímco knihovna Studijního ústavu měla celkem 12 000 svazků. Město Zlín uvažovalo o spojení těchto dvou knihoven, ale k uskutečnění záměru nakonec nedošlo. Knihovna národohospodářského oddělení ústavu byla zničena při bombardování Zlína v roce 1944 a v květnu 1945 bylo nejvyšší patro Studijního ústavu zapáleno patrně nacisty a shořela většina technické a beletristické knihovny.¹

Roku 1953 převzala knihovna krajskou působnost (Krajská lidová knihovna v Gottwaldově), o kterou pak přišla v důsledku nového knihovnického zákona z roku 1959 a územní reorganizace

František Bartoš
(1837–1906),
portrét
od Jana Vilímka

státu v následujícím roce. Knihovna změnila název z krajské na okresní a byla nově vytyčena její územní působnost.² Krajskou knihovnou se zlínská knihovna stala opět v roce 2002.

Od roku 2001 nese knihovna ve svém názvu jméno Františka Bartoše, prvního čestného člena čtenářského spolku, významného jazykovědce, etnografa, sběratele a vydavatele lidových písní a organizátora vědeckého a národního života na Moravě.

JANA TOMANCOVÁ | tomancova@kfbz.cz

POUŽITÉ PRAMENY:

- SALÁTOVÁ, Renáta. *Baťova knihovna ve Zlíně*. Opava, 2005. Bakalářská diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě.
- SALÁTOVÁ, Renáta. *Historie knihovny Františka Bartoše ve Zlíně*. *Acta musealia*. 2010, 1–2, 16. ISSN 08628548.

¹ VALÚŠEK, David a Zdeňka FRIEDLOVÁ. *Od školy ke knihovně: historie budovy Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně: 1896–2006*. Vyd. 1. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2005. 87 s. Zlínský kraj, sv. 11. ISBN 8086886107.

² Tamtéž

Baťova knihovna ve Zlíně

Tomáš Baťa rád psal a byl vášnivým čtenářem. Četl hlavně díla ruských a anglosaských spisovatelů z devadesátých let 19. století, ale i staršího období. Uměl recitovat nazpaměť celé pasáže z veršů S. Čecha a P. Bezruče. Přečetl velké množství knih, neboť si potřeboval doplnit vzdělání a vědomosti, kterých se mu v dětství nedostávalo. Měl rád jak literaturu naučnou, tak i oddechovou.

Tomáš Baťa našel například zalíbení v dobrodružných románech s dobrým koncem.¹ Jednou předložil novináři ze svého okolí román, jehož děj pojednával o třiletém chlapci, který ztroskotal a byl vyvržen na opuštěné mořské pobřeží, kde z něho vyrostl zdatný mladý muž. Publicista pře-

četl román a prohlásil, že optimismus spisovatele je více než velký a konec není vůbec logický. Baťova odpověď zněla takto: *Jak chcete, aby to skončilo? Aby se utopil? Pane, ten román stál dvacet pět korun a za ty peníze mám právo, aby to skončilo dobře.*² Sám napsal například

¹ BROŽ, I. *Sága rodu Baťovcov: životné příběhy Tomáše Baťu – zakladatele firmy*. Bratislava: Práca, 1990, s. 32.

² Tamtéž

předmluvu k dílu amerického národohospodáře a svého dlouholetého přítele A. E. Fileho.³ Navíc všem radil: *Čti! Doplňuj své denní zkušenosti a život běžným sledováním odborných knih, příruček, pokynů a rádců. Zakupuj si je do vlastní knihovničky, abys v případě potřeby našel okamžitého rádce.*⁴

Ve Zlíně za Tomáše Baťu byla započata tradice literárních soutěží; po jeho tragické smrti pokračoval v této tradici Jan Antonín Baťa.

Závodní knihovna firmy Baťa

Tomáš Baťa vznesl už v roce 1909 na schůzi obecního výboru ve Zlíně požadavek na zřízení veřejné knihovny. Tato instituce měla obsahovat zejména díla, která si jednotlivec nemohl sám opatřit.⁵ První zmínky o dělnické knihovně firmy Baťa se nacházejí v archiváliích z roku 1916. Tehdy knihovník této knihovny R. B. Mácha napsal žádost o schválení ruský psaných knih pro ruské zajatce, kteří pracovali ve firmě T. a A. Baťa. Žádost byla poslána c. k. Okresnímu hejtmánství v Uherském Hradišti.

V polovině srpna 1918 Baťa avizuje v závodním periodiku sdělení, že v co nejkratší době hodlá zřídit a otevřít závodní knihovnu. Firma slibovala, že zaměstnanci v knihovně najdou nejen četbu krásné literatury, ale také knihy z různých vědních oborů.⁶ Knihovna byla nakonec otevřena 5. 9. 1918 po šesté hodině večerní. Nacházela se v místnosti centrálního archivu. Dále byly striktně (jak už to ve firmě Baťa bylo zvykem) stanoveny podmínky půjčování knih.⁷

Firma Baťa projevovala zájem o to, co její zaměstnanci čtou. Důkazem je anketní dotaz ve firemním periodiku z roku 1931 na deset nejnepatnějších knih. Byli náhodně vybráni dělníci z Baťových závodů a ti uvedli svoje nejoblíbenější knihy.⁸ Navíc byly sesbírány odpovědi z celé republiky, neboť v této době již byl firemní týdeník nesmírně populární. Redakce se ptala,

³ A. E. File – *Ideální zásobovací plán: kniha pro vás*. Zlín, pátek 13. 1. 1933, roč. 16, č. 2, s. 2.

⁴ *Pět minut s knihami*. Zlín, listopad 1931, roč. 14, č. 46a, s. 10.

⁵ MZA Brno, SOKA Zlín, fond Baťa II/4. i. č. 2. Návrh na zřízení veřejné knihovny. Z protokolu o schůzi obecního výboru 30. 4. 1909.

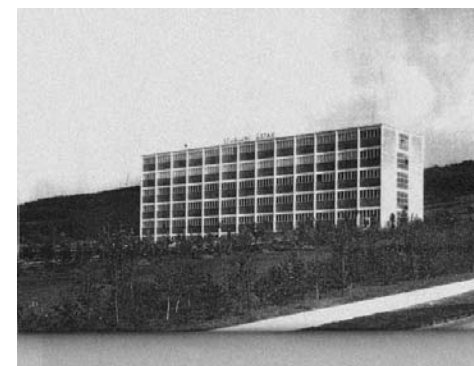
⁶ Závodní knihovna. Sdělení zaměstnanců fy T. a A. Baťa, 17. 8. 1918, roč. 1, č. 13.

⁷ Otevření závodní knihovny. Sdělení zaměstnanců fy T. a A. Baťa, 31. 8. 1918, roč. 1, č. 15.

⁸ Deset nejoblíbenějších knih (Co žádá český čtenář). *Zlín*, sdělení spolupracovníků fy Baťa, pátek 9. 1. 1931, roč. 14, č. 2, s. 3.

⁹ Z historie Okresní knihovny v Gottwaldově. *Gottwaldovsko od minulosti k současnosti*, 1983, č. 5, s. 11.

¹⁰ MZA Brno, SOKA Zlín, fond I/4.

Dnes již neexistující budova Studijního ústavu ve Zlíně, kde byla umístěna i národohospodářská knihovna

Foto: MZA – SOKA Zlín

které knihy a proč by chtěli mít lidé po ruce, kdyby ztroskotali na pustém ostrově.

Závodní knihovna se různě stěhovala: knihkupecký kiosk blízko vlakového nádraží (1919), zvláštní místnost ve vchodu do administrativní budovy firmy Baťa (1926), Obchodní dům, dnešní Tržnice (1927), nově místnosti naproti administrativní budově nad poštovním úřadem II (1929); na konci roku 1931 byla knihovna přemístěna na konec velkého sálu v Obchodním domě „Baťa“ (dnešní Obchodní dům) a v roce 1933 byla závodní knihovna firmy Baťa připojena k městské knihovně ve Zlíně. Po sloučení měla městská knihovna 7863 svazků. Městská knihovna se měla stěhovat na zámek.⁹

Osobní oddělení firmy mj. dodávalo denně do 19 hodin seznam propuštěných zaměstnanců. Knihovník pak zkontroloval, zda někdo z propuštěných nemá u sebe vypůjčenou knihu, aby byla před vyplacením mzdy vyžádána zpět. Jestliže ji dlužník nevrátil, byl mu obnos sražen z výplaty. Knihovník i čtenář se museli řídit výpůjčním řádem vydaným správou závodů.¹⁰ Na odkaz T. Baťu se nezapomnělo ani po jeho smrti. V roce 1942 založilo Krajské ústředí osvětových sborů (KÚOS)

Interiér národohospodářské knihovny
Studijního ústavu ve Zlíně

Foto: MZA – SOKA Zlín

ve Zlíně putovní knihovnu, která nesla jméno Tomáše Bati a byla určena pro venkovské obce. Knihovna byla účelově rozdělena na více menších knihovniček, aby mohla působit jednoduše ve 20 obcích oblastí spadajících pod KÚOS. Knihy se postupně podle předem připraveného plánu převázely z jedné obce do druhé. Odpovídaly plně potřebám doby. Kromě krásné literatury byla zastoupena i literatura politická a odborná. Putovní knihovna neměla vynechat žádnou obci na Zlínsku.¹¹

Knihovny Baťových závodů, a. s.

Po skončení činnosti závodní knihovny vznikla potřeba uložení a následného zpřístupnění odborné literatury. Aby byl zájemcům z řad zaměstnanců Baťových závodů usnadněn přístup k této literatuře, byl vydán ústřední katalog knih všech knihoven. Umožnil rychlou orientaci ve fondu celého podniku.¹² Některé knihovny měly v evidenci tisíce svazků, jiné jen desítky. V souhrnu však představovaly odborné knihovny Baťových závodů rozsáhlé bohatství – celkem 51 000 děl, které sloužily k odbornému studiu a vzdělávání pracovníků firmy.¹³ Mnohé z těchto knihoven, které byly pečlivě doplňovány a kde probíhala řádná katalogizace, sloužily jako nepostrada-

teľná složka pro práci konkrétního oddělení, je- muž náležely.

V roce 1943 již existovalo okolo 80 odborných knihoven ve Zlíně a 14 závodních knihoven, které se nacházely v Sezimově Ústí, Třebíči-Borovině, Zruči nad Sázavou a Ratíškovcích, kde měla firma své pobočky. Fond těchto knihoven, pokud nebyl zničen při bombardování Zlína v roce 1944, byl převeden na jednotlivé závody, které vznikly po znárodnění firmy Baťa, a. s. Velký důraz se kladl na odborné knihovny a čítárny v Baťových závodech. Různá technická oddělení měla svoje odborné knihovny a čítárny. Jedna z nich se nacházela ve Studijním ústavu, druhá ve Výzkumném ústavu ve Zlíně, třetí ve Výzkumném ústavu v Baťově, čtvrtou byla knihovna a čítárna zlínských strojíren, která byla umístěna v budově č. 65.

Strojírenská knihovna byla nejvíce navštěvovanou odbornou knihovnou. Disponovala bohatou technickou literaturou a v čítárně byly k dispozici technické časopisy z celého světa. Sloužila dalšímu sebevzdělávání strojníků a šíření informací o všem, co se dělo ve strojírenském světě. Knihovna měla ve svém fondu časopisy, patentové spisy, prospekty a katalogy; vždy podle jednoho oboru byly uloženy společně ve standardních skříňkách. Díky popiskám na těchto regálech se čtenářům usnadnila orientace ve fondu. Při katalogizaci této knihovny bylo použito Deweyho desetinné třídění.¹⁴

Další zajímavostí Baťových závodů byly Baťovy přenosné knihovny pro prodavače. Knihy se ukládaly do speciálních beden o rozměru 75 x 50 cm a měly odklápěcí víko. Na víku byl přilepen půjčovní řád, předpis o dopravě, pořadový cestovní plán s termíny, kdy expedovat dalším prodejnám, a seznam knih. Knihy byly rozděleny podle formátu a opatřeny deskami, aby se zamezilo jejich poškození během dopravy. Na hřbetě byly očíslovány a opatřeny pořadovým číslem knihovny. V žádné přenosné knihovně se neměla opakovat již jednou zařazená kniha, tudíž každá tato knihovna byla unikátní. Existovaly dva typy této knihovny: menší a větší typ.¹⁵

¹¹ MZA Brno, SOKA Zlín, výstřižková služba II/8. České slovo, 13. 12. 1942.

¹² MZA Brno, SOKA Zlín, výstřižková služba II/8. České slovo, 5. 6. 1942.

¹³ MZA Brno, SOKA Zlín, fond Baťa II/6, č. 63. Knihovny firmy Baťa, a. s.

¹⁴ Odborná knihovna a čítárna v našich závodech. Zlín, 14. 1. 1938, roč. 21, č. 2, s. 3.

¹⁵ Návrh na přenosnou knihovnu pro zaměstnance prodejen byl podán 7. 9. 1937. MZA Brno, SOKA Zlín, fond Baťa I/4, i. č. 157.

Národohospodářské oddělení Studijního ústavu a jeho knihovna

Studijní ústav ve Zlíně byla instituce, jejíž ob- dobu bychom v tehdejší republice těžko hledali. Měl zaujímat místo ve zlínském vzdělávacím systému vedle základních škol, středních škol odborných a všeobecných aj. Realizací stavby byl pověřen architekt František Kadlec, jenž má také velkou zásluhu na vybudování ústavu, zvláště sbírek technologických. V pedagogické činnosti tohoto ústavu je spatřován zárodek vysokého školství ve Zlíně.¹⁶

V roce 1940 bylo nově vytvořeno národohospodářské oddělení Studijního ústavu (NOSÚ). V kompetenci tohoto oddělení byla v prosinci 1941 zřízena knihovna. Obsahovou náplní národohospodářského oddělení bylo: rozšíření národohospodářského vzdělávání, dále vybudování a rozvíjení knihovny NOSÚ, studium národohospodářských otázek průmyslu, studium života a díla T. Bati. Již během prvního roku existence oddělení přesáhl počet titulů v knihovně 800. Jak se činnost NOSÚ rozvíjela, tak rostl fond knihovny. V roce 1942 měla 3500 svazků a odebírala více než 40 časopisů.¹⁷ Knihovna byla nejen důležitou složkou ústavu, ale také sloužila studijním účelům Studijního ústavu jako takového a byla k dispozici všem pracovníkům firmy Baťa. Ke knihovně patřila i čítárna, kde bylo možné vypůjčit knihy prezenčně. Čítárna i knihovna byly otevřeny denně. V sobotu si zaměstnanci firmy mohli půjčit knihy domů za podmínek, které popisoval knihovní řád. V čítárně byly k dispozici i národohospodářské časopisy. Měla celonárodní ohlas.¹⁸

Knihovna NOSÚ spolupracovala mimo jiné s knihovnou České akademie zemědělské, Národní bankou, Bankou mezinárodních platů v Basileji, s nimiž si vyměňovala seznamy přírůstků. Současně spolupracovala s Ústavem pro hospo-

ZDROJ:

- SALÁTOVÁ, Renáta. *Baťova knihovna ve Zlíně. Bakalářská diplomová práce*. Opava, 2005. 65 s., [22] s. příl. Slezská univerzita v Opavě.

¹⁶ WICHEREK, J. *Školy a vzdělávací činnost na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech XX. století*. Zlín: Muzeum Jihovýchodní Moravy, Supplement 2005/1. ISSN 0862-8548.

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ MZA Brno, SOKA Zlín. Výstřižková služba II/8. České slovo, 28. 6. 1943.

¹⁹ MZA Brno, SOKA Zlín, fond Baťa II/5, i. č. 148. Zpráva o činnosti knihovny národohospodářského oddělení za rok 1943.

²⁰ VAŇHARA, J. Příběh jednoho muže a jednoho města. Zlín: Odbor školství a kultury Úřadu města Zlína a České pojišťovny, a. s., 1994.

Z interiéru národohospodářské knihovny
Studijního ústavu ve Zlíně

Foto: MZA – SOKA Zlín

dářský výzkum, který jí dodával statistiku cen na světových trzích. Ředitel tuhle informaci dostával jednou týdně. Dále byla v úzkém kontaktu s národohospodářskými odděleními v továrně, které zpracovávaly novinové články a knihovně NOSÚ dodávaly kopie kartotéčních lístků pro její vlastní katalog. Od příchodu dr. ing. Horny dostával ředitel také *Obsahy odborných hospodářských článků a úvah z periodického revuálního tisku a z nově vyšlých knih*.¹⁹

Po bombardování Zlína v listopadu 1944 sílily obavy o osud tohoto fondu. Jednalo se o přidělení náhradních prostor, kterých ovšem v té době byl nedostatek. Přidělenou místnost ve Zdislavicích vyplnilo několik set šanonů archivu novinových článků a zpráv, bedny s historickou částí knihovny Studijního ústavu (nikoli pouze knihovny NOSÚ), několik tisíc fotografických negativů apod. Patrně zapáleno nacisty 2. 5. 1945 vyhořelo nejvyšší patro Studijního ústavu. Do základů shořel obsáhlý archiv s desítkami svazků řady deníků za posledních 25 let. Shořela většina technické a beletristické knihovny. Josef Vaňhara předal hned v prvních dnech po konci války správu knihovny, archivu i muzea sochaři Vincenci Makovskému. Ten byl jmenován kulturním referentem města Zlína.²⁰

RENÁTA SALÁTOVÁ | Renata.Salatova@nkp.cz

První knihovní zákon a Uherské Hradiště

V dubnu 1919 byla otevřena městská čítárna v prvním poschodí městské Reduty, která návštěvníkům nabízela 74 časopisů a revuí. O rok později se ale pravděpodobně jednalo o jejím zrušení, což dokazuje dotazník, kterým se správa čítárny snaží apelovat na čtenáře a vyzývá je k podepsání petice proti zrušení čítárny. Výzvu podepsalo celkem 114 návštěvníků. V té době byl již v platnosti nový knihovní zákon z roku 1919, mimochodem jeden z vůbec prvních zákonů, které nová vláda vydala. Podle něho měly města a obce za povinnost provozovat městské a obecní veřejné knihovny. Patřil k nejlepším v Evropě; byl inspirován nejmodernější knihovnickou legislativou, především americkou a severoevropskou. Mj. stanovoval lhůtu pro zřízení knihoven ve všech obcích, která byla jeden až dva roky, na udržování a rozšiřování měly knihovny od obcí dostávat roční příspěvek ve výši 30 haléřů až jednu korunu na obyvatele.

Zákon také umožňoval, aby obce převzaly spolkové nebo jiné knihovny. To podstatným způsobem usnadnilo situaci mnohým obcím a městům, v nichž nemusela být založena zcela nová knihovna. Tuto možnost využilo i město Uherské Hradiště, což dokládá obsah dopisu ze dne 14. 10. 1920 adresovaného Ministerstvu školství a národní osvěty (MŠANO): *Pro nedostatek vhodných místností nebylo možno ihned veřejnou knihovnu otevřít, ale v nejbližší době místnost bude volná a započne se zařizovat. Zatím supljuje funkci veřejné knihovny Knihovna Knihovnické jednoty ve spojení s Knihovnou Občanské Besedy. Knihovnickem byl jmenován p. učitel Čepelák, který v měsíci srpnu absolvoval kurs knihovnictví. Podepsán byl Antonín Kollmann, předseda knihovnické rady.*

Pravidelnou činnost zahájila Veřejná knihovna královského města Uherské Hradiště 1. ledna 1921.

Interiér čítárny z roku 1930

Foto: archiv KBBB

Město na její činnost přispívalo částkou 10 000 korun ročně. Knihovna sídlila ve dvou upravených místnostech staré radnice a disponovala knihovním fondem 1100 svazků (součástí byl i fond knihovny Knihovnické jednoty). Půjčovní doba byla stanovena na tři dny v týdnu (pondělí, středa, pátek), vždy v podvečerních hodinách. Prvním knihovnickem se stal učitel František Čepelák. Jeho měsíční plat činil 100 korun (kromě července a srpna, kdy byla knihovna zavřena). I přes zastaralý a opotřebovaný knižní fond byl zájem o četbu značný. MŠANO a také Svaz osvětový se snažil knižními dary posilovat a obnovovat knihovní fondy veřejných knihoven, např. v celostátním měřítku proběhla akce šíření spisů Aloise Jiráka. V prvním roce činnosti dosáhla knihovna 4415 výpůjček, čtenářů bylo registrováno 339. Čítárna disponovala 51 časopisy a 44 novinami, otevřeno měla denně a navštívilo ji celkem 16 060 návštěvníků. Byla rovněž ustavena první knihovnická rada, jejíž předsedkyní se stala učitelka Karla Štrosová, pokladníkem profesor Jan Khéres a členy pánové Ondráček a Novák. O rok později koupilo město knihovnu Měšťanské besedy a přičlenilo ji k veřejné knihovně. Tím bylo dovršeno soustředění největších spolkových knihoven v rámci veřejné městské knihovny.

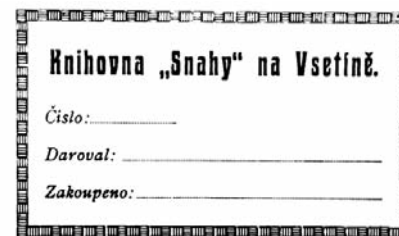
RADOVAN JANČAŘ | reditel@knihovnabbb.cz

Veřejné obecní knihovny na Valašsku

Počátky knihoven na Valašsku jsou spojeny se spolkovou činností, která čerpala z jeho lidových písní, tradiční lidové slovesnosti, rozvinutého folklorního zázemí regionu a silného národnostního citění jeho obyvatel. Avšak cesta od čtenářského spolku k veřejné knihovně byla mnohdy velmi křivolaká.

Čtenářské spolky na Valašsku – 2. polovina 19. století

Ani Valašsko, často označované jako zapadlý kout země, neminula ve druhé polovině 19. století vzedmutá vlna spolkové činnosti. První spolky, většinou čtenářské, vznikaly již v 50. letech 19. století. Byly německé a nesly módní název *Casino* (doloženy ve Vsetíně, Valašském Meziříčí, Velkých Karlovicích). Později Češi zakládali spolky sami; v 60. letech vznikl např. valašskomeziříčský *Čtenářský spolek* (1861–1866), vsetínská *Občanská beseda* (1863–1891), rožnovská *Občanská beseda* (1862), *Občanský řemeslnický a rolnický spolek* v Krásně (1860). Pro tyto spolky byl charakteristický mírný klerikální nátěr, místní patriotismus, otázky moravsko-české a hospodářská témata. O jejich osudech se mnohdy nedochovalo žádné záznamy.

Štítek k vlepění do knihy, *Vzdělávací spolek Snaha* (1872–1929)

V 70. letech často docházelo k odštěpení radikálnějších členů, kteří zakládali spolky vlastní. Podle místních podmínek se spolek mohl stát dominantním činitelem kulturního dění nejen

města, ale celého mikroregionu (např. vsetínský *Vzdělávací spolek Snaha*; 1872–1929), jindy zanikl a jeho funkci přebraly jiné druhy spolků, nejčastěji sokolské nebo muzejní, nebo spolky katolické *Omladiny* – to byl osud valašskomeziříčské *Občanské besedy* (1870) a kelečského *Čtenářského spolku Svornost* (1872). V 70. letech začaly vznikat i první spolky na vesnicích, např. v Hutisku (*Beseda občanská*, 1870) a Velkých Karlovicích (*Květoslav*, 1871).

První veřejná knihovna na Valašsku vznikla roku 1872 díky ukázkové spolupráci různých kulturních činitelů ve městě. Byla jí *Česká veřejná knihovna občansko-národní* v Rožnově pod Radhoštěm, která vznikla spojením školní knihovny a spolkové knihovny *Občanské besedy* s částí osobní sbírky knih Ondřeje Palackého. U jejího zrodu stáli představitelé města a knihovnickem se stal místní páter František Koželuha, který půjčoval knihy v neděli po bohoslužbě. Po návštěvě Františka Palackého v Rožnově roku 1873 se začal užívat název *Palackého knihovna*. První veřejná knihovna na Vsetínsku vznikla roku 1882 a byla jí *Obecní knihovna při škole v Novém Hrozenkově*.

Ačkoli byly čtenářské spolky jedny z nejstarších, postupně se čtenářství a budování knihoven stávalo spíše doprovodnou činností společností nejrůznějšího zaměření: náboženských, humanitních, hospodářských, řemeslnických, tělocvičných či okrašlovacích. Kvalita a velikost jejich knihoven závisela na místních podmínkách a práci jednotlivce, např. obecní knihovna v Janově vznikla z knihovny hasičské.

Systematické budování knihoven na Valašsku – počátek 20. stol.

O systematický rozvoj vzdělanosti se na počátku 20. století snažily i nadregionální organizace, např. *Bohoslovecký odbor olomouckého semináře pro zakládání venkovských knihoven* (farní knihovna v Horní Bečvě, 1879) nebo *Ústřední Matice školská* (knihovna ve Valašské Bystřici, 1894–1896 a Zubří, 1897), své pobočky zakládaly i *Sokolské jednoty* (rožnovský Sokol založil knihovny na Solanci a Horních Pasekách). Rozsáhlou síť knihoven zřídila a spravovala i *Národní jednoty pro východní Moravu*; k roku 1913 měla na Valašsku celkem 15 knihoven různé velikosti a kvality – Branky, Bystřička, Dolní Bečva, Hážovice, Horní Bečva, Hutisko, Lešná, Liptál, Poličná, Rožnov p. Radhoštěm, Tylovice, Valašská Bystřice, Valašské Meziříčí, Vsetín, Zubří. Knihovny ve svém okolí pomáhal zakládat i vsetínský *Vzdělávací spolek Snaha*, který daroval knihy knihovnám v Hovězí, Jablůnce, Pržně, Rokytnici a Horní Jasénce.

Zajímavým fenoménem z přelomu 19. a 20. století bylo zakládání malých přenosných knihoven v odlehlých koutech regionu, kterým se říkalo „létací“. Této myšlenky se na Vsetínsku chopila *Jubilejní jednoty lidumilů* a na Valašskomeziříčsku *Akademický klub Palacký*.

Nová organizace osvětové činnosti – 1918–1939

Ihned po válce byla obnovena činnost většiny spolků, které se nadšeně vrhly do práce. Zároveň ale vstupovaly v platnost nové zákony a spolky přicházely o část svých kompetencí. Byl to především *zákon o lidovýchovně* ze 7. února 1919, který umožnil vznik *okresních osvětových sborů (OOS)*, a také *zákon o veřejných knihovnách obecních* ze dne 22. července 1919, který ukládal obcím povinnost zřídit vlastní knihovnu. Knihovny spolků se často jako na jiných místech československého státu staly zárodkem, z něhož obecní knihovny vyrůstaly.

Ve městech bylo po prvotním nadšení zakládání knihoven často odloženo. Např. ve Vsetíně, kde první usnesení o založení knihovny pochází již z roku 1918, vznikla *Masarykova veřejná knihovna* až roku 1921 z fondu *Vzdělávacího spolku Snaha* a *Sokola* a čítárna chyběla. Ve Valašském Meziříčí po jednáních města se spol-

kem *Veřejné knihovny a čítárny* a *Akademickým klubem Palacký* vznikla knihovna a čítárna ve staré obecné škole a po úpravách byla otevřena v říjnu 1922. Po spojení Valašského Meziříčí a Krásna (1923) došlo i ke spojení jejich obecních knihoven (pravděpodobně roku 1924). V Rožnově pod Radhoštěm byla prvorepubliková knihovna otevřena spojením *knihovny Palackého* a *knihovny sokolské* již roku 1920 a podržela si jméno Palackého knihovna.

Roku 1929 vsetínský OOS v novinách nadšeně konstatoval, že v každé obci vsetínského okresu je zřízena veřejná knihovna, že počet knih všude přesahuje zákonné minimum (10 % počtu obyvatel) a že všem knihovnám byl zajištěn státní příděl (ty čilejší jej stihly i třikrát), ovšem skutečnost byla problematičtější. Ze zápisů Bohuslava Lehkého, vsetínského knihovníka a zároveň okresního dozorce, je patrné, že při revizi roku 1931 nebyla snad žádná knihovna dostatečně finančně zajištěna a některé nedostávaly příspěvek od obce vůbec. Knihovny byly často umístěny v naprosto nevyhovujících prostorech a horlivější čtenáři si z maličkých fondů těžko vybírali, což dokládá i odpověď bystřického knihovníka na anketu ohledně populárních knih. Zřetelně se tak projevila bezzubost osvětových sborů, které sice měly ideály, ale chyběly jim prostředky, jak proti nepořádné obci zakročit. Smutnou situaci popisuje i zpráva knihovního referenta OOS v Rožnově pod Radhoštěm z roku 1933, kdy se navíc na stavu obecních, a tím i knihovních rozpočtů neblaze podepsaly hospodářské těžkosti.

Knihovníky byli většinou učitelé, výjimečně dělníci či rolníci, a téměř všichni pracovali zadarmo. V obcích chyběly knihovní rady a problémem bylo i časté střídání knihovníků, které na mnoha místech vedlo k roztržitosti záznamů a chybám. Proti těmto neshodám doporučoval revizor absolvovat knihovnický kurz.

Souhrnně zpráva z roku 1931 konstatovala, že ve vsetínském okrese je 25 knihoven se 16 331 svazky, 3064 čtenáři (7 % obyvatelstva) a proběhlo 42 521 výpůjček. Úhrnně činil za prvních deset let knihoven v okrese Vsetín knižní přírůstek 10 755 svazků, v knihovnách se vystřídalo 27 077 čtenářů, kteří přečetli 312 475 knih.

JANA VACULÍKOVÁ | jvaculikova@mvk.cz

První knihovní zákon – 100 let

Masarykova veřejná knihovna „na Vsetíně“ v letech 1918–1940

Za první republiky byl Vsetín malým horským městečkem s přibližně 7000 obyvateli¹ a poválečná kulturní a osvětová činnost zde – stejně jako na mnoha jiných místech – navazovala na působení čtenářských a vzdělávacích spolků, které na Valašsku vznikaly od 60. let 19. století. Již v 70. letech 19. století začal ve Vsetíně a v jeho blízkém okolí působit *Vzdělávací spolek Snaha*, který bývá označován za kolébku vsetínské kultury. Na jeho činnost na poli čtenářském přímo navazovala i první vsetínská veřejná knihovna.

Spolkový čtenářský život ve Vsetíně (1861–1918)

První čtenářský spolek ve Vsetíně byl německý a vznikl roku 1861. Tento *Leserverein Casino* však navštěvovali i Češi. O dva roky později vznikl český čtenářský spolek, *Občanská beseda*. Oba spolky sídlily v hostincích, které mnohdy jako sídla nejrůznějších společností plnily kromě společenské i kulturně-vzdělávací funkci. Po vyostření česko-německých vztahů Češi ze spolku Casino vystoupili a spolu s radikálnějšími členy *Občanské besedy* založili roku 1872 *Vzdělávací spolek Snaha*, při němž ihned vznikl odbor čtenářský a vzdělávací, později také pěvecký, divadelní, turistický a sportovní. V letech 1883–1920 sídlil spolek v místnostech občanské záložny v Prostředním šenku, poté až do konce své činnosti roku 1929 v hostinci Na Pančavě. Spolek disponoval vlastní čítárnou, kde bylo vyloženo asi 40 českých časopisů, a od roku 1880 měl i vlastní knihovnu. Knihy si mohli půjčovat i nečlenové spolku, půjčovalo se ovšem za poplatek. Fond knihovny ve svém vrcholném období čítal úctyhodných 4050 svazků; k orientaci ve fondu sloužily ručně psané vázané katalogy a seznamy knih. Své knihovny měly i další vsetínské spolky, za zmínku stojí knihovna *Učitelského spolku*

Komenský, existovala *knihovna sokolská* a *muzejní*, množství knih pro ženy a dívky odebíral i *Ženský vzdělávací spolek Světla*.

Pro čtenářský vývoj ve Vsetíně před první světovou válkou byl ještě významný den 11. 3. 1913, kdy se sdružené spolky za vedení *Osvětového sboru pro Vsacko* usnesly na otevření **veřejné čítárny**. Byla vhodně umístěna v domě na Dolním náměstí v místech, kde se nachází současná Masarykova veřejná knihovna Vsetín. Tato čítárna válku nepřečkala, její spolek se rozešel roku 1919 a její krásný nábytek připadl Sokolu. Ač to knihovní zákon ukládal a čtenářská veřejnost po ní prahla², během první republiky ve Vsetíně čítárna neexistovala, vznikla až roku 1947.

Od záměru ke vzniku knihovny (1918–1921)

Ihned po válce, **20. 12. 1918**, se vsetínské zastupitelstvo usneslo, aby místo diplomu čestného občanství T. G. Masarykovi *zřízena byla na náklad obce veřejná knihovna Masarykova a čítárna*³. V celostátním průzkumu z března 1919⁴ tak Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně již figuruje – v jejím fondu má být 3000 knih a obec na ni plánovala věnovat 2000 korun. Podle prvních návrhů měla být knihovna umístěna v prostorách

¹ Rok – počet obyvatel: 1921 – 7025, 1930 – 7229, 1937 – 8100, 1938 – 7300, 1940 – 16 089, 1942 – 15 986, 1950 – 16 225. Zdroj: *Okres Vsetín*, s. 905.

² *Občanské noviny*, 3, č. 30, 27. 7. 1929 a *Vsacaně sobě*, 12. 4. 1929.

³ Zastupitelstvo města Vsetín, 20. 12. 1918. SOKA Vsetín, AM inv. č. 34.

⁴ BALAŠ, Robert. Jak jest postaráno o lidové knihovny na Moravě a ve Slezsku. *Knihy*, 1, č. 2 (25. 11. 1919), s. 17–19.

stávající knihovny Snahy, jejíž fond měl být základem nové knihovny, počítalo se i s knihami od Sokola. Do fondu měla být vybrána „přiměřená literatura“.⁵

I přes dobré startovní podmínky si musela knihovna na konečné usnesení o zbudování počkat do **7. 3. 1920**, kdy bylo v mimořádném zasedání zastupitelstva k 70. narozeninám T. G. Masaryka opět navrženo a přijato, aby zřízena byla na Vsetíně veřejná knihovna Masarykova a čítárna a aby, pokud se nenajde vhodných místností, umístěna byla veřejná knihovna v zasedací síni obecního zastupitelstva.⁶ Spolek Snaha ihned daroval knihovně několik set knih a odprodal jí i velkou žaluziovou skříň na knihy. To vše se stihlo na začátku roku 1920 a podle zprávy z 15. 6. 1920 čítala knihovna 800 svazků a na její výlohy bylo vydáno 2500 korun.⁷ Zpráva dále uvádí, že s provozem se započne v září, což se ale nenaplnilo. I přes urgence volající po přístupnění knihovny byla teprve **30. 12. 1920** jmenována knihovnická rada a knihovnická a k samotnému otevření knihovny pak došlo až **2. 2. 1921** – de facto tři roky od prvního usnesení.⁸

Ideál a skutečnost prvorepublikové knihovny (20. a 30. léta)

Vsetínská knihovna oficiálně začínala s 1615 svazky a zapsalo se do ní 1014 čtenářů, kteří si v prvním roce dohromady vypůjčili 8615 knih. Školní děti do ní přístup neměly. Prvním knihovníkem se stal učitel Bohumil Lehký, který vedl knihovnu až do roku 1939. Knihovna byla otevřena ve středu od 16 do 18 hodin, v sobotu prováděl knihovník revize. Roku 1922 získalo město oficiální povolení prezidentské kanceláře, že knihovna může nést Masarykovo jméno¹⁰, ale s postupujícími lety se stále více ukazovalo, že knihovna není pro město prioritou. Knihovník a knihovni

rada opakovaně žádali o výpomoc, odměny pro pomocníky, zvýšení rozpočtu a především o nalezení vyhovujících prostor.

Knihovna ve skříni v zasedací místnosti vsetínské radnice nedostačovala narůstajícímu provozu, počet svazků i výpůjček stoupl od začátku provozu více než dvojnásobně, a i když se zvýšil i rozpočet na knihovnu¹¹, nejpálčivější problém přetrvával. Roku 1926 knihovnická rada napsala oficiální dopis adresovaný městské radě, v němž uvádí: *Masarykova knihovna je umístěna v radniční zasedací síni, což se stalo jako výpomoc z nouze, dokud nebude možno najít pro knihovnu výhodnější místnosti. Vědělo se již tenkrát, že vkusný interieur zasedací síně utrpí na kvalitě návštěvníky knihovny (čemuž přes úzkostlivý dozor nebude možno zabrániti) a že snad po čase nebude ani sama síň dostatečovatí potřebám knihovny. A tyto předzvěsti jsou dnes skutečnými.*¹² I když se několikrát debatovalo o přestěhování knihovny do lepších prostor (např. do plánovaného hasičského spolkového domu nebo do přízemí Městské spořitelny), žádná jednání nevedla k úspěchu.

Koncem 20. a počátkem 30. let se finanční situace knihovny kvůli hospodářské krizi, která na průmyslový Vsetín silně dopadla, prudce zhoršila. Rozpočet knihovny byl krácen, nebyly možné žádné výdaje navíc, nedostávalo se peněz na nové knihy. Knihovnická rada nakonec rozhodla o zavedení poplatků za „konvenční četbu“, kam spadaly oblíbené detektivky a červená knihovna, a za legitimaci. To zapříčinilo pokles čtenářstva i výpůjček, a i když později byla výše poplatků zmírněna, pokles výpůjček trval až do začátku druhé světové války. Jediným světlym bodem v tomto období tak bylo přestěhování knihovny do místnosti uvolněné po gymnaziální třídě v domě Josefa Bubely na Palackého ulici neda-

leko památníku T. G. Masaryka. Došlo k tomu **1. 7. 1932**; druhá pronajatá místnost měla sloužit jako knihovnickova kancelář a archiv hasičského sboru. Otvírací doba knihovny byla stanovena na středu od 15 do 19 hodin, o prázdninách bylo zavřeno. Že knihovna o své místo ve městě musela stále bojovat, ilustruje i událost z roku 1936, kdy byl ve Vsetíně založen *Klub přátel moderní četby*, jehož členský poplatek činil 30 korun. Na to knihovnick v tisku reagoval návrhem¹³, zda by se Klub přátel moderní četby nemohl změnit na Klub přátel Masarykovy veřejné knihovny – za poplatek 30 korun by i knihovna poskytla celou řadu cenných nových knih...

¹³ *Občanské noviny*. 24. 10. 1936.

Kronika o veřejné knihovně v Bystřici pod Hostýnem

Příspěvek obsahuje výpisky z obecní kroniky Bystřice pod Hostýnem z let 1921–1938 (v autentické podobě, jak jsou uvedeny v kronice), které se týkají veřejné knihovny obce.

Budova radnice, kde byla umístěna knihovna i čítárna

1930 K návrhu člena městské rady a předsedy komise osvětové p. Františka Úlehly usneseno přislíbiti obecní veřejnou čítárnu v radnici v místnosti, kde byla dosud spořitelna, která se odděluje do vlastního domu č. p. 5449 v Dolní ulici, a nazvat čítárnu Masarykovu.

17. 10. 1931 se vystěhovala z radnice Spořitelna do vlastního domu č. p. 546 v Dolní ulici. V místnostech v radnici odchodem Spořitelny uvolněných zřízena byla Masarykova veřejná čítárna. Otevřena byla 24. 12. 1931.

V roce **1936** provedena byla nádstavba dvorního křídla radnice, aby tam mohly být umístěny knihovna a Masarykova čítárna. S pracemi bylo započato v měsíci dubnu a na podzim byla místnost odevzdána čitárně. Náklad na přístavbu činil 18 130 Kč. Dosavadní místnost v přízemí radnice s okny na náměstí upravena byla na kancelář obecního důchodu. Nábytek a ostatní zařízení koupeno bylo z peněz věnovaných Městskou spořitelnou.

JANA ROLINCOVÁ | knih@mubph.cz

⁵ *Vsacké noviny*. Na Vsetíně, č. 2, 26. 4. 1919.

⁶ Zastupitelstvo města Vsetín, 7. 3. 1920. SOKA Vsetín, AM inv. č. 34.

⁷ Městská rada, 15. 6. 1920, v odpovědi na dotazník ministerstva školství a národní osvěty z 28. 4. 1920. SOKA Vsetín, AM inv. č. 21.

⁸ Zastupitelstvo města Vsetín, 30. 12. 1920. SOKA Vsetín, AM inv. č. 34.

⁹ *Noviny zpod Radhoště*. Ve Valašském Meziříčí, 23, č. 5, 29. 1. 1921.

¹⁰ Masaryk byl r. 1907 zvolen do říšského sněmu v politickém okrese Valašská města a vsetínští obyvatelé se o jeho zvolení velkou měrou zasloužili.

¹¹ Z pokladní zprávy za r. 1925 vyčteme, že kromě knihovníka pomáhali v knihovně další čtyři lidé, že město dalo na knihovnu 7000 korun, z poplatků bylo vybráno 2000 korun a 200 korun získala knihovna darem. Na knihy se vydalo cca 6500 korun, na vazby a opravy 950 korun, odměna knihovníka činila 1000 korun, zbylo ještě na drobné odměny pro pomocníky a na psací stůl.

¹² *Dopis městské radě od rady knihovnické s žádostí o nové prostory*. 13. 3. 1926. SOKA Vsetín, AM, inv. č. 22.

Prochodit boty mezi čtenáři 9. část

knihovny Zlínského kraje

Foto: J. W. Procházkova a K. Smolíkova

Při zamýšlení nad tímto krajem nás první napadla města s přívlastkem „uherský“. Ležíme teď v přípravách komiksové výstavy o Janu Amosi Komenském, takže nám historie na zdejší hranici připadá velice živá a uherské nájezdníky tušíme za každým keřem. Jednu z prvních vzpomínek navíc máme na knihovnu v Uherském Ostrohu, kde Klára ne náhodou představovala knihy s husitskou tematikou. Ostrohu se totiž říkalo Nový Tábor a proslul jako neporazitelná moravská husitská bašta. Prochozené to zde máme křížem krážem a na některá místa se rádi vracíme opakovaně.

Na hranici s Uhry

Městská knihovna v Uherském Ostrohu má svého anděla strážného v osobě knihovnice Lenky Hrdinkové. Když sem poprvé Klára přijela a zaparkovala před běloskvoucím zámkem, ve kterém sídlí knihovna, byla ohromena. Sama knihovna není z největších a besedy se často odehrávají ve škole, ale třeba vyhlášení soutěží se koná na zámku. Společně jsme se zúčastnili slavnostního vyhodnocení literárně-výtvarné soutěže *Jako ryba ve vodě aneb co mám rád, v čem se mi daří*. Úplně nás dojal doprovodné rybářské scénky, které děti ve spolupráci s paní knihovnicí secvičily. Navíc hned vedle zámku město pronajímá za skvělé ceny apartmány, takže jsme si zvykli při cestách do okolních knihoven nocovat právě zde.

Uherský Brod je městem, kde J. A. Komenský prožil své dětství a navštěvoval bratrskou školu. K naší radosti nám přišlo z toho místa během krátké doby pozvání z knihovny, čtenářského klubu, základní i střední školy. Při první návštěvě **Knihovny Františka Kožíka** jsme se i se čtenáři vměstnali do dětského oddělení knihovny v přízemí Panského domu. Od té doby se oddělení přestěhovalo do prvního patra a podle fotografií bylo navrženo vsutku originálně. Atypické regály zaujmou na první pohled, důraz se klade na oddělení malých dětí a teenagerů, schody na pódiu mohou zároveň sloužit jako hlediště. Klára se moc těšila, že při poslední návštěvě oceňovaný design spatří na vlastní oči. Jenže se dozvěděla, že program se odehraje v kulturním domě, protože po roce od otevření muselo být

modernizované oddělení opět uzavřeno. Nedořešené bezpečnostní prvky a další nedostatky bránily kolaudaci. Držíme palce, ať se krásné oddělení dá do pořádku a dělá opět malým čtenářům radost.

Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana v uherkohradištské synagoze je vpravdě legendární. Klára si poprvé se skvělými knihovnicemi z dětského oddělení dopisovala, když zpracovávala redakční materiál pro časopis *Mateřídouška*. Ze vzdáleného Uherského Hradiště přišla prosba o uveřejnění informací o novém nápadu, jak děti přitáhnout ke čtení. Nocování v knihovně se jmenovalo Noc s Andersenem. Od dalších ročníků se pak do skvělého projektu zapojila v Táboře s kolegy, a především studenty knihovnické školy, kteří se ujali vymyšlení programu pro malé čtenáře v pyžamkách. Spalo se postupně v rodičovském centru, soukromé základní škole i mateřské škole a samozřejmě v knihovnách. Když jsme zjistili, že vstřícné knihovnice Hana Hanáčková a Mirka Čápková nemají k ruce početný tým a rostoucí akci organizují v podstatě volnočasově, rozjeli jsme se za nimi i se studenty podívat a setkání mnohé adepty knihovnictví silně, a především pozitivně ovlivnilo.

Cesty zarostlé a křivolaké

Nedaleko Uherského Hradiště je malá obec **Košíky** a v ní knihovna, ze které už při domlouvání obsahu setkání přicházely neobvyklé požadavky. Až když jsme dorazili na místo, pochopili jsme, jak to knihovnice Kateřina Ondrová myslela. Knihovna, muzeum, komunitní centrum, dětský klub, řemeslné workshopy i cvičení se potkávají v jednom prostoru. Všechny věkové kategorie jsou zde vtahovány do společných projektů a hlas každého se bere vážně. Kdyby nezačalo večerní cvičení, seděli bychom tam po programu do noci a vyprávěli si o tom, jak lidi nadchnout pro společnou věc. My jsme zážitky z toho dne probírali ještě v autě během poněkud dobrodružné cesty přes černý les. Když už bylo Brno na dohled, zastavili jsme u pumpy a zjistili jsme, že taška s doklady zůstala v Košíkách. Nezbýlo než se vydat nočním hvozdem zpět. Do některých knihoven se zkrátka musíte vrátit.

Málokdy máme čas, příležitost a energii vidět okolí a navštívit místní zajímavosti. Když jsme však dojeli na pozvání energické knihovnice

Nejen přednášky a workshopy: z houbaření Jiřího na vrcholu Soláň

Hany Pekárkové až do **Obecní knihovny Nový Hrozenkov** a následně **Městské knihovny Karolinka**, zastavili jsme se i na vrcholu Soláň, abychom se pokochali Valašskem. Jenže se ukázalo, že houby a především hříby v okolních lesích rostou, a tak nás stálo velké sebezapření nakonec odjet a vrátit se opět k psaní. Tašku hub jsme však dovezli.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně nesmí ve výčtu zajímavých setkání s knihovnicemi a knihovnicí Zlínského kraje chybět. I sem jsme se neplánovaně vraceli pro peněženku, která v sále zůstala po výborných besedách o komiksu, našťastí jsme to měli při cestě během návratu ze Vsetína. Když nás osud do města zavál podruhé, pochopili jsme to jako znamení, že se máme zdržet a poseděli jsme u kávy s výtvarníkem Viktorem Svobodou, který zde tou dobou končil studia animované tvorby. Na čem společně pracujeme? Třeba na komiksech nebo detektivní sérii pro malé milovníky záhad a napětí.

Pokuty a komiksy

Masarykova veřejná knihovna Vsetín uspořádala před rokem rozsáhlý seminář o komiksech, na který pozvala hned několik lektorů. Potěšilo nás, že jsme mezi nimi. Knihovníci dobře vědí, že mezi mladými čtenáři dobré komiksy často trhají rekordy v počtu výpůjček. Oblíbené jsou však nejen komiksy dětské, ale i pro dospívající čtenáře a dospělé nadšence. Mají zde i stylově komiksové kresby na zdech – prostě knihovna, jak má být. První večer jsme měli další možnost ocenit zdejší organizátorky, zejména Kateřinu Janoškovou. V příjemném restaurantu pro nás uspořádaly kvíz znalostí ze světového i českého komiksu. A Jiří se musí pochlubit: v soutěžících jeho tým vyhrál a těsně porazil tým, ve kterém

Ve starém dětském oddělení uherskobrodské knihovny

byla s dalšími knihovnicí Klára. Rozhodlo ale až finále.

Ve Vsetíně nás ale dostala jiná věc. Týden po návratu nám do e-mailové schránky přišly dvě pokuty za překročení rychlosti. Ze stejného místa. A to fakt jezdíme opatrně. A proč dvě pokuty? První den, když měl svou přednášku Jiří, Klára ještě vyrazila do České Těšiny na vyhlášené literární soutěže. První pokuta byla z času našeho příjezdu do Vsetína, ta byla Jiřího. Překročil na rovné přehledné příjezdové cestě rychlost o 16 km/hod. Klára se navečer vracela toutéž cestou a překročila rychlost o celých 9 km/hod. Dohromady jsme zaplatili sedm stovek, ale i takové zážitky při cestách za čtenáři nevyhnutelně přicházejí...

Nejlepší detektivní tvůrci

Opakovaně navštěvujeme **Městskou knihovnu Valašské Meziříčí**. Dobrou duší našich programů je knihovnice Pavla Holmanová, která nás vždy pěkně rozdělí – Jiřího posílá do půvabné budovy historické radnice, kde sídlilo dospělé oddělení, Kláru naviguje do přízemních prostor dětského oddělení, utopeného v zástavbě za supermarketem. Při další návštěvě nás však prý čekají pod jednou střechou, protože knihovna se v červnu přestěhovala do nových prostor. Už se moc těšíme. Přestože se knihovna centralizuje, myslí i na okolní obce, takže nás vždy čeká doprovodný výjezd za město, třeba do Loučky či Choryně. Až když jsme do Choryně dorazili, uvědomili jsme si, že zde nejsme poprvé.

V Choryni je totiž na kraji obce úžasná škola obklopená zahradou a se školní jídelnou, pro kterou vaří vynikající kuchařky. Nejen díky kvalitní stravě žáci zdejší školy vyhráli literární sou-

těž v psaní detektivního příběhu, kterou uspořádalo nakladatelství Fragment k našim knihám ze série *Tajná dvojka*. Hlavní cenou byl detektivní workshop přímo od autorů, tedy nás. A po dvou letech jsme se na místo činu vrátili díky knihovně.

Skansen v dešti

Městská knihovna v Rožnově pod Radhoštěm má krásné sídlo – prvorepublikovou vilu nedaleko centra města s výstavným průčelím. Na první pohled je jasné, že pro potřeby knihovny je i taková vila malá, ale útulné podkroví je pro besedy se čtenáři ideální. Dopoledne jsme měli pořady pro děti, večer nás čekalo setkání s dospělými čtenáři. V mezichase jsme si naplánovali návštěvu proslulého místního skanzenu, který je nedaleko. Tedy naplánované to bylo skvěle, jen se odpoledne neměl spustit liják na úrovni přívalového deště. Inu, zdejší kavárny jsou ale také výborné, tak jsme odpoledne přežili v teple a suchu s vynikajícím latté a zákusky.

Bazilika ve Velehradě a jiné

Místní knihovna Velehrad se nachází na obecním úřadě, a hlavně rovnou proti slavnému poutnímu místu, bazilice Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje. Je to úžasné místo. Jiří, který Velehrad navštívil, se už nediví, že sem neputují jen věřící, ale všichni, které zajímá nádherná architektura, a zejména onen nezaměnitelný genius loci.

Rozhodně není pravidlem, že nám zbude čas na prohlídku okolí, ale nenakouknout do baziliky by byl téměř hřích. Jiří ale po návratu stejně nadšeně líčil prohlídku blízkého Archeoskanzenu Modrá, plného volně pobíhajících koz, ovcí, černých prasat a slepic. Připadal si jako před padesáti lety u babičky ve mlejně. A vrcholný zážitek? Prosklený tunel pod rybníkem, ze kterého vidíte snad metrové kapry a dvoumetrové vazy velké, největší sladkovodní ryby. (Za doporučení k návštěvě Archeoskanzenu Modrá a podvodního tunelu Jiří moc děkuje zdejší knihovnici Veronice Mergentálové.)

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Foto: archiv autorů

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*

V prvních desetiletích 21. století se řecké knihovny přizpůsobily rychlým změnám v současné společnosti založené na celoživotním učení.

Sektor knihoven prochází vývojem, počínaje novými budovami, novými službami široké škále uživatelů; klíčovým prvkem změny je spolupráce, sdílení zdrojů, nápadů a osvědčených postupů. Řecké knihovny usilují o to, aby ve společnosti plnily mnohostrannou roli. Myšlenka partnerství a spolupráce v posledních třiceti letech posílila v důsledku programů knihoven financovaných také EU. V roce 2011 byla ve Verii založena nezisková organizace Knihovna budoucnosti, jejímž cílem bylo přeměnit veřejné knihovny v centra kreativity, inovací a učení. Do roku 2015 byla financována Nadací Stavros Niarchos, Nadací Billa a Melindy Gatesových a EU s cílem vytvořit udržitelnou síť knihoven. V současné době tvoří síť řeckých knihoven více než 220 akademických, veřejných, školních a výzkumných knihoven, které spolupracují na rozvoji uživatelských služeb. V Řecku se v posledních třech desetiletích postavilo, zrekonstruovalo a zmodernizovalo mnoho knihovnických budov. Moderní vybavení umožňuje rozšiřovat služby pořádáním kulturních akcí, nabízí inovativní služby a podporuje spolupráci s jinými organizacemi. Asociace řeckých knihovníků a informačních vědců byla založena v roce 1968. V dnešní době je kolektivním orgánem pro profesionální knihovnické a je členem IFLA, EBLIDA a NAPLE. Uspořádala v Řecku již řadu mezinárodních knihovnických akcí, které letos vyvrcholily 85. konferencí IFLA v Aténách.

(*IFLA Journal, Volume 45, Number 2, June 2019, s. 69–80*)

Diskuse na téma vzdělávání profesionálních zaměstnanců knihoven včetně vysokoškolského vzdělávání se vedou na Slovensku už od počátku 80. let 20. století.

Obavy týkající se přípravy nových pracovníků v oboru knihovnicko-informačních studií jsou konstantou na scéně všech odborných debat. Diskuse v posledních letech ještě zesiluje a soustřeďuje se na několik zásadních témat: nesoulad mezi potřebami knihoven a obsahem kurikula studijního oboru, vliv informačních technologií na vyvíjející se kurikula, která právě v důsledku ICT a nových médií rozšiřují své hranice, vztah mezi vzděláváním

a praxí, resp. bouřlivé diskuse o odborných znalostech a dovednostech potřebných pro současné pracovníky knihoven v kontextu nových požadavků na „knihovnu 21. století“, logické rozšiřování kurikula na jedné straně a neschopnost dohodnout se na tom, co by mělo být cílem a zároveň součástí přípravy nových kádrů na straně druhé, absence středních knihovnických škol, kritika kurikula odborných škol, zpochybňování úrovně absolventů a jejich kompetencí, v praxi často deklarovaný názor, že i celoživotní odborné vzdělávání včetně rekvalifikačních má zabezpečovat pouze oborové školy ve formálním vzdělávání. Čerství absolventi se setkávají s tím, že relevantní praktické zkušenosti jim poskytují výhodu na trhu práce zaměřeném na zpracování informací, ale v komerční sféře. Na Slovensku bude potřeba vytvořit systém inovativního vzdělávání, které zohledňuje nové trendy, témata a metody v oboru a stane se součástí formálního i celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven.

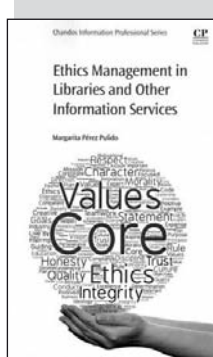
(*Knihovna, ročník 20, číslo 1, 2019, s. 21–33*)

Knížní centrum v Dolním Sasku je největším poskytovatelem odborného vzdělávání ve veřejných knihovnách, každoročně pořádá 50 vzdělávacích akcí pro více než 1000 pracovníků.

Ve velké zemi, jako je Dolní Sasko, jsou podmínky pro vzdělávání knihovníků obtížné (různé vzdělávací potřeby, dlouhé vzdálenosti mezi obcemi a městy, knihovníci jsou časově zaneprázdněni, často chybí podpora vzdělávání ze strany zřizovatelů). Již v roce 2015 byly zavedeny online vzdělávací kurzy, které nevyžadují osobní účast frekventantů. Výhody webinářů jsou zřejmé: šetří čas a cestovní náklady, což zvyšuje nabídku a omezuje překážky v účasti. Knížní centrum může zase rychle reagovat na aktuální potřeby školení a oslovit co nejvíce zájemců současně. Zpětná vazba mezi účastníky webinářů potvrdila, že jsou užitečné a jsou nezbytným nástrojem dalšího vzdělávání. Obsah webinářů musel být redukován, aby byl co nejstručnější, nejzajímavější a vešel se do požadovaných 90 minut, protože pozornost účastníků během delších přednášek rychle klesá. Cíle stanoví alespoň jeden webinář za čtvrtletí pro každého knihovníka. (*BuB Forum Bibliothek und Information, Jahrgang 71, Nr. 5, 2019, s. 252–253*)

Zahraniční knižní novinky pro praxi veřejných knihoven

Dnešním prvním příspěvkem zavádíme novou rubriku, která bude zpravidla s dvouměsíční periodicitou jako referenční služba přinášet anotované informace o vybraných knižních novinkách z fondu knihovny Studijního a informačního oddělení Knihovnického institutu NK ČR zaměřených na praxi veřejných knihoven.

PÉREZ PULIDO, Margarita. *Ethics management in libraries and other information services*. Cambridge: Chandos Publishing, an imprint of Elsevier, [2018], ©2018. xii, 174 s. Chandos information professional series. ISBN 978-0-08-101894-1

Etika povolání a etika organizace jsou v publikaci aplikovány na knihovny a další organizace poskytující informační služby. Problematika je nahlížena z pozice managementu. Publikace je zamýšlena jako příručka na pomoc při vytváření pravidel etiky a etikety v knihovnických službách, ale také jako průvodce normou, která česky vyšla jako ČSN ISO 26000 (010390) *Pokyny pro oblast společenské odpovědnosti*.

Autorka vysvětluje etiku instituce i důvody pro její zavádění v širším kontextu trvalé udržitelnosti a trvale udržitelného rozvoje. Určení a kodifikování etického systému knihovny je sofistikovanější proces, než se někdy prezentuje. Stýkají se v něm vlivy více etických systémů: individuálních (myšleno i na zaměstnance), profesních, organizace a veřejného sektoru. Příkladem etických principů je lidská důstojnost, rovnost a solidarita. Příkladem hodnot veřejných služeb je veřejné blaho, legálnost, odpovědnost a ohled na životní prostředí. Příkladem profesních hod-

not je intelektuální svoboda, dostupnost informací, ochrana autorských práv, profesionalita. Mezi jednotlivými oblastmi mohou vznikat konflikty, které je třeba řešit. Pro ilustraci lze zmínit konflikt osobních hodnot (např. víra) s pracovními povinnostmi, konflikt profesních hodnot s postojem vůči státnímu či lokálnímu řízení (cenzura).

Do etického chování organizace se prolínají také principy managementu jakosti, který je v knize přehledně charakterizován spolu s porovnáním norem ISO 9001 z let 2008 a 2015 a modelem excelence EFQM. Poslední část publikace je věnována zmíněné normě ISO 26000 a její aplikaci v etickém systému knihovny. Každá kapitola je zakončena případovou studií, rozvíjející a ilustrující teoretickou část.

▪ https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000089710&local_base=KKL

WOJCIECHOWSKA, Maja, ed. *Multibibliotekarstwo: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2018. 206 s. Propozycje i Materiały; 97. ISBN 978-83-65741-14-1

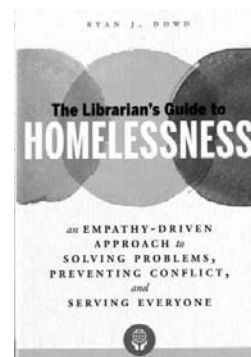
Jednotlivé příspěvky v tomto sborníku se zabývají funkcemi knihoven v měnících se společenských podmínkách.

Autory jsou většinou pracovníci vědeckých středisek. Společným základem textů je multidimenzionální pohled na knihovnické služby a knihovny jako instituce, které integrují skupiny uživatelů různého etnického původu, náboženství či světového názoru. Potřeby a podmínky činnosti knihoven žádají odpovídající nástroje a metody vzdělávání uživatelů, zpracování a zpřístupňování elektronických zdrojů, rozvoje pracovníků knihoven. Publikace je rozdělena na část analytickou a část seznamující s praxí několika knihoven.

V rozsáhlejší analytické části zaujme např. pojednání o využívání virtuálního světa k výuce informační dovednosti, profil kompetencí knihovníka 21. století s ohledem na trh práce, co znamená pro knihovny role uživatele jako toho, kdo informace vytváří i konzumuje.

V praktické části jsou uvedeny celkem čtyři příklady. Evropské centrum solidarity (Europejskie Centrum Solidarności) v Gdaňsku představuje příklad činnosti klubů cizinců, dále jsou představeny služby Ústřední lékařské knihovny (Główna Biblioteka Lekarska) ve Varšavě, Knihovny Pedagogické univerzity (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego) v Krakově a Knihovny Slezského muzea (Biblioteka Muzeum Śląskiego) v Katovicích.

▪ https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000088816&local_base=KKL

DOWD, Ryan J. *The librarian's guide to homelessness: an empathy-driven approach to solving problems, preventing conflict, and serving everyone*. Chicago:

ALA Editions, 2018. xv, 248 s. ISBN 978-0-8389-1626-1

Publikace je rádcem v ožehavém a bohužel aktuálním problému, jak se mají veřejné knihovny vypořádat s návštěvami bezdomovců. Autor

zúročil své zkušenosti z dlouholeté práce v útulku pro bezdomovce. Vychází z toho, že veřejná knihovna nemá bezdomovce vyloučit ze svých služeb, ale musí udržet pořádek a chránit ostatní uživatele i vlastní pracovníky. Problém ilustruje vlastním zážitkem: skupinu bezdomovců nikdo neomezoval při vstupu ani při užívání terminálu s pracovními nabídkami, ale nebyl jim vystaven čtenářský průkaz, aby si mohli půjčovat absenčně knihy. Autor se dobral pochopení, že čtenářský průkaz byl symbolem příslušnosti k místní komunitě, ze které tak byli bezdomovci znovu vyloučeni. Knihovna, která má mezi klienty bezdomovce, musí řešit řadu konfliktních situací. Autor nabízí alternativně k sankcím a nátlaku strategie založené na porozumění. Nejde o to, že by si knihovna měla nechat vše líbit. Ale znalost psychologických, neurologických a sociálních problémů bezdomovců, pochopení jejich vzájemné odlišnosti (mentální postižení, drogová závislost, děti a dospělí, muži a ženy) a nepodléhání ustáleným klišé může pomoci k mnohem efektivnějšímu řešení situace. Mezi klišé, které autor rozebírá, jsou názory, že bezdomovci jsou nevzdělanci, že to jsou typicky staří lidé, muži spíše než ženy. Ale vyvrací dva mýty: že bezdomovci jsou jiní lidé než my a že bezdomovci jsou stejní lidé jako my. Autor také přináší užitečné psychologické poznatky a příklady jejich aplikace v jednání a rozhovoru.

V textu lze najít např. kuchařku k řešení situací, na které si knihovníci často stěžují: uživatel páchne a/nebo uživatel spí (chrápe). I kdyby to tolerovali knihovníci, nebudou to tolerovat ostatní uživatelé. Postup musí být taktní, diskrétní, s respektem k lidské důstojnosti, ale nesmlouvavý (žádné „Zítra přijďte vykoupány“). Musíme si také být jisti, že budeme stejným způsobem jednat s každým, např. i s dámou, která přijde promočená pronikavým parfémem. Jeden střípek z rad v této publikaci: při jednání s bezdomovcem se nemá zapomínat na běžnou slušnost. Např. oslovení „pane“/„paní“ by mělo být samozřejmostí.

▪ https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000086931&local_base=KKL

Zpracovala **EVA BARTŮŇKOVÁ**
| Eva.Bartunkova@nkp.cz

Před 60 lety, **1. 11. 1959**, se narodila britská spisovatelka **Susanna Clarková**, která se proslavila svým debutem, rozsáhlým fantasy románem v žánru alternativní historie o magii *Jonathan Strange & pan Norrell* (2004), který získal Cenu Hugo a stal se světovým bestsellerem; dále vydala sbírku povídek *Dámy z Grace Adieu*.

Před 30 lety, **7. 11. 1989**, zemřel moravský básník, prozaik a autor poezie pro děti **Jan Skácel** (* 1922), jeden z nejvýznamnějších a nejoblíbenějších českých básníků 20. století. V 70. letech mohl publikovat jen v samizdatu a v exilových nakladatelstvích. Od roku 1981 mohl opět publikovat i doma, ale pouze v brněnském nakladatelství Blok. V 80. letech začal také spolupracovat s divadlem. Skácel je autorem básnických sbírek *Kolik příležitostí má růže*, *Co zbylo z anděla*, *Hodina mezi psem a vlkem*, *Smuténka*, *Metličky*, *Chyba broskví*, *Dávné proso*, *Naděje s bukovými křídly*, *Odlévání do ztraceného vosku*, *Kdo pije potmě víno*, *A znovu láska* (posmrtně) a mnoha výborů. Pro děti napsal několik básnických knížek i pohádek a je také autorem próz *Jednáctý bílý kůň* a *Třináctý černý kůň*.

Před 90 lety, **9. 11. 1929**, se narodil maďarský židovský spisovatel **Imre Kertész** († 2016), první a zatím jediný maďarský nositel Nobelovy ceny za literaturu (2002); za války byl odveden do koncentračního tábora v Osvětimi a odtud do Buchenwaldu; ve svém díle se zabývá především pronásledováním Židů za holocaustu a následky, které si přeživší přinesli do dalšího života; česky vyšly romány a novely *Člověk bez osudu*, *Kadiš za nenarozené dítě*, *Fiasko*, *Likvidace* aj.

Před 260 lety, **10. 11. 1759**, se narodil německý básník, dramatik, historik, filozof a překladatel **Friedrich Schiller** († 1805). V roce 1794 se spřátelil s J. W. Goethem. Roku 1802 byl povýšen – už jako slavný a úspěšný spisovatel – do šlechtického stavu. Zemřel předčasně v pouhých 45 letech. Po *Loupežnících* z roku 1781 napsal řadu dalších veršovaných dramát: *Fiesco a jeho janovské spiknutí*, *Úklady a láska*, *Don Carlos*, *Valdštejn* (trilogie), *Marie Stuartovna*, *Panna Orleánská*, *Nevěsta messinská* a *Vilém Tell*; ne-

dokončené zůstalo drama *Dimitrij*. Dále napsal mj. *Studii o naivním a sentimentálním básnictví*, *Listy o estetické výchově* a *Listy o kráse*, řadu balad a básní (*Polykratův prsten*, *Píseň o zvonu*); jednou z nejslavnějších je óda *Na radost*, zhudebněná Ludwigem van Beethovenem ve finále *Symfonie č. 9*. Podle Schillerových předloh komponovali opery G. Verdi, G. Donizetti, G. Rosini, zhudebněno bylo i mnoho básní a balad – zejména F. Schubertem. Schiller patří k největším německým básníkům a dramatikům.

Před 90 lety, **12. 11. 1929**, se narodil německý spisovatel **Michael Ende** († 1995), autor světově známého *Nekonečného příběhu* (od jehož komerčně úspěšné filmové adaptace se distancoval) a dalších děl pro děti a mládež i dospělé (*Děvčátko Momo* a *ukradený čas*, *Vězení svobody*).

Před 80 lety, **18. 11. 1939**, se narodila nejnámější současná kanadská spisovatelka **Margaret Atwoodová**, autorka rozsáhlého díla – románů, povídek, básní i esejů; z jejího díla vyšly česky romány *Z hlubin*, *Žena k nakousnutí*, *Muzeum zkamenělin*, *Pýthie*, *Ublížení na těle*, *Příběh služebnice*, *Loupení jehňátek*, *Alias Grace*, *Slepý vrah*, *Přežívá nejsmutnější*, *Penelopiáda* a *Kus temnoty* a povídkové knihy *Modrovousovo vejce*, *Hra na vraha*, *Dobré kosti* a *Stan*; získala Booker Prize 2000 za *Slepého vraha*.

Před 150 lety, **22. 11. 1869**, se narodil francouzský prozaik a dramatik **André Gide** († 1951), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1947), autor románů *Penězokazi*, *Deník penězokazů*, *Vatikánské kobky*, *Nedokončené vyznání*, *Pastorální symfonie*, *Návrat marnotratného syna* nebo *Zemři a živ budeš* či kontroverzních reportáží *Návrat ze Sovětského svazu* (1936).

Před 70 lety, **27. 11. 1949**, se narodil český spisovatel a překladatel **Václav Jamek**, který působil i jako nakladatelský redaktor a v letech 1995–1998 byl kulturním atašé v Paříži; píše česky i francouzsky, překládá (mj. *Prostor uvnitř* Henriho Michauxe – Cena Josefa Jungmanna za rok 2000); vydal např. knihy *Surový stav*, *Nedokončený kalendář na tento rok a všechny roky příští*, *Krkavčí múza*, *O prašivém houfci*, *Duch v plné práci* a další.

Portréty archiv autora

První knihovní zákon – 100 let:
Zlínský kraj s. 363–373

← Knihovna v Krásnu byla umístěna na místní radnici (foto z roku 1916) před jeho spojením s Valašským Meziříčím v roce 1923

Foto: reprodukce dobové pohlednice z knihy Pozdrav z Valašského Meziříčí

↓ Budova bývalé Komenského školy v roce 1927, ve které sídlila Městská knihovna ve Zlíně v letech 1934–2013

Foto: archiv Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně

← Momentka ze závodní knihovny firmy Baťa (přelom 20.–30. let)

Foto: MZA Brno – SOKA Zlín

↓ Havlíčkova veřejná knihovna v Bystřici pod Hostýnem z roku 1921 byla umístěna v prostorách radnice

Foto: archiv MÚ Bystřice p. Hostýnem

↑ Interiér veřejné knihovny v Uherském Hradišti (1930)

Foto: archiv Knihovny B. B. Buchlovana Uherské Hradiště

Momentka ze slavnostního odhalení Masarykova pomníku ve Vsetíně v roce 1926 před domem Josefa Bubely na Palackého ulici, kde po uvolnění prostoru po gymnaziální třídě sídlila v letech 1932–1947 Masarykova veřejná knihovna; v roce 1940 muselo být z jejího názvu Masarykovo jméno vypuštěno

Foto: MZA Brno – SOKA Vsetín

Evropské knihovny

Knihovnický kalendář

2020

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Evropské knihovny Knihovnický kalendář 2020

Národní knihovna ČR vydává další ze série stolních knihovnických kalendářů. Výtvarnou složku kalendáře na rok 2020 tvoří snímky evropských knihoven, které pořídili knihovníci cestovatelé.

Kalendář ukazuje exteriéry i interiéry národních, univerzitních a veřejných knihoven zejména z knihovnicky známých zemí. Zastoupeny jsou však i méně předpokládaná místa z Evropy, které knihovníci navštívili na studijních i soukromých cestách. Knihovny jsou prezentovány jako místa poskytování knihovnických a informačních služeb, svěbytná architektonická díla a významné městotvorné prvky.

Předpokládané datum vydání 15. října 2019. Cena 55 Kč.

Kalendář lze zakoupit v Klementinu v předsáli Zrcadlové kaple nebo objednat ve Vydavatelském oddělení Národní knihovny ČR (vydavatelství@nkp.cz). Bližší údaje k zakoupení najdete na webu Národní knihovny ČR (www.nkp.cz).